

Kurskod: SKDK11
Termin: Vårterminen 2018
Handledare: Henrik Merkelsen
Examinator: Marja Åkerström

Lögnens retorik – en studie om dragningskraften i Fake News

FREDRIK OLSSON & PIERRE PERUSKO

Lunds universitet
Institutionen för strategisk kommunikation
Examensarbete för kandidatexamen

Abstract

Abstract

Fake News has over the last couple of years become a very discussed issue in the political sphere. Well established newspapers and politicians have in an increased rate been attacked, questioned and accused of spreading false and misleading information to the public.

This study aims to give a deeper understanding regarding the causes of the emergence of Fake News in the modern and digitized world, examining the structural circumstances behind it and the appealing factors from a rhetorical perspective.

The study has used a conceptual analysis to gather knowledge and understanding based on critical theories of democracy, truth, social acceleration and the public sphere. The theories have been used together to find a broader understanding of the problem as a whole.

Furthermore, the study examines the appealing factors of Fake News through a rhetorical analysis. The study shows that there are several reasons that has enabled Fake News to be spread and shared more often on social media than truthful news. The conflict between truth, lie and opinion, the accelerating society, the information overload and the appealing factors of effective rhetoric are some of them.

Keywords: Truth, lie, opinion, Fake News, disinformation, digitization, acceleration, rhetoric, political sphere, discourse, ethics

Sammanfattning

Under de senaste åren har Fake News kommit att bli en väldigt omdiskuterad problematik i den politiska sfären. Etablerade mediehus, tidningar och politiker har i en ökande takt blivit attackerade, ifrågasatta och anklagade för att sprida falsk och vilseledande information till offentligheten.

Denna studie ämnar till att ge en djupare förståelse gällande orsakerna till framväxten av Fake News i en modern och digitaliserad värld genom att undersöka de strukturella omständigheter som möjliggjort detta och de tilltalande faktorerna i framställandet av Fake News utifrån ett retoriskt perspektiv.

Studien har använt en konceptuell analys för att samla kunskap och förståelse baserat på kritiska teorier av demokrati, sanning, social acceleration och den offentliga sfären. Teorierna har används tillsammans för att få en bredare förståelse kring problematiken som helhet. Vidare undersöker studien the Fake News attraktivitet genom en retorisk analys.

Studien visar att det finns flera orsaker som har möjliggjort för Fake News att spridas och delas mer på sociala medier än sanningsenliga nyheter. Konflikten mellan sanning, lögn och åsikt, det accelererande samhället, informationsöverflöd och de tilltalande faktorerna av effektivt användande av retorik är några av dem.

Nyckelord: Sanning, lögn, åsikt, Fake News, desinformation, digitalisering, acceleration, retorik, politisk sfär, diskursetik

Antal tecken inklusive blanksteg: 115 331

Vi vill rikta ett stort tack till Henrik Merkelsen för hans otroligt givande och inspirerande handledning under hela arbetsprocessen. Det har varit ett sant nöje.

Arbetet med detta examensarbete har till lika stora delar utförts av båda författarna.

Bild 1: Platons grottlíknelse (Poeter, 2018)

Innehållsförteckning

---

1. Inledning	1
1.1 Avgränsningar	3
2. Problemformulering och syfte	4
2.1 Problemformulering.....	4
2.2 Syfte	5
2.3 Forskningsfrågor	5
2.4 Disposition	6
3. Tidigare forskning	7
3.1 Fake News och desinformation.....	7
4. Metod	10
4.1 Vetenskapsteoretiskt perspektiv	10
4.2 Analysmetoder	11
4.2.1 Konceptuell analys	11
4.2.2 Retorisk analys	12
4.2.3 Urval	15
5. Konceptuell analys av sanning, lögn och åsikt i ett digitaliserat samhälle	16
5.1 Hannah Arendt	16
5.1.1 Konflikten mellan sanning och politik	17
5.1.2 Skillnaden på sanning, lögn och åsikt	17
5.1.3 Retorik, dialektik och upplysningstiden.....	19
5.1.4 Arendts kritik som samhällsstrukturen.....	20
5.2 Habermas teori om offentligheten	21
5.2.1 Relationen mellan offentligt och privat.....	21
5.2.2 Den borgerliga offentligheten, fornuftspotential och strukturförvandling	23
5.2.3 Arendts lögn och den borgerliga offentligheten.....	25
5.3 Social Acceleration	27
5.3.1 Tre delar av social acceleration	27
5.3.1 Acceleration föder acceleration.....	28
5.3.2 Acceleration och politik	29
5.4 Arendt lögn och den borgerliga offentligheten i en digital kontext	30
6. Retorisk analys av Fake News på sociala medier	35

6.1	Presentation och analys av empiriskt material	35
6.1.1	London Closes 500 Churches, Opens 423 Mosques - 5 mars, 2018	35
6.1.2	Clinton Email: We must destroy Syria for Israel - 18 juni, 2016	37
6.1.3	Islamic Colonization of Britain Continues: NHS Relaxes Hygiene Measure to Accommodate Muslim Staff but Bans Crucifix - 11 april, 2010.....	39
6.1.4	Liberals at the UT Austin Want Masculinity Designated as a Mental Illness - 30 april 2018	40
6.1.5	Virginia Newspaper Runs KKK Recruitment flyer in Full on Front Page - 27 april 2018	42
6.1.6	Bill Making it Legal to Ban Gays & Lesbians from Adopting Passes in Oklahoma - 27 april 2018	43
6.2	Sammanfattning och vidare analys av empiriskt material	44
6.2.1	Gemensamma fynd utifrån Toulmins argumentationsmodell	44
6.2.2	Appellformernas och stilfigurernas roll i att göra det ologiska logiskt	45
7.	Slutsats	46
8.	Diskussion och framtida forskning	48
8.1	Framtidsutsikter.....	48
8.2	Begränsningar.....	50
8.3	Vidare forskning.....	50
	Referenser	51

1. Inledning

Den okonventionella och uppmärksammade presidentvalskampanjen i USA 2016 kom till viss del att handla om sanningsgraden i den nyhetsrapportering som behandlade valet snarare än faktiska politiska meningsskiljaktigheter. På dagen, den 16 juni 2015, annonserade president Trump att han skulle kandidera till att bli Amerikas nästa president och riktade samtidigt kritik mot liberala medier, etablissermanget och det demokratiska partiet. Hans aggressiva retorik, fördömande av etablerade medier och syn på verkligheten kom snart att bli ett omdiskuterat ämne i hela västvärlden. Begreppet Fake News blev snart känt för att benämna rykten och nyhetsrapportering baserade på faktiska osanningar eller högst vinklad och manipulerad data och är idag ett växande samhällsproblem, som föga bidrar till ett hälsosamt politiskt klimat. Uttrycket har sedan dess använts frekvent för att diskreditera vad man anser är dåligt underbyggda argument, ofta från politiska eller ideologiska motståndare (Simons, 2018). Dock är Fake News inte något nytt, utan endast en ny benämning för ett äldre fenomen, desinformation (Marshall, 2017, Simons, 2018, Sjöstedt, 1988).

Samtidigt präglas världen idag av en ökande hastighet och ett växande informationsöverflöd via digitala plattformar och sociala medier (Rosa, 2015). Vart man än vänder sig i det offentliga rummet, i synnerhet på digitala medier, konfronteras man av reklam, meddelanden, information, åsikter eller politiska värdeord som ämnar till att påverka sin publik på ett eller annat sätt. Detta har också till viss del länge funnits genom vår civilisation och är i sig ingenting nytt (Simons, 2018). Däremot har teknikens utveckling, genom exempelvis smarta telefoner, gjort det möjligt för opinionsbildare och aktörer med resurser att ta sig hela vägen in till människors mest intima sfärer (Rosa, 2015). Numera kopplas vi upp mot en digital kollektiv, världsomfattande politisk och retorisk arena, som till stor del består av sociala medier (Gustafsson, 2015), där kriterierna för fakta har kommit att omdefinieras. Vad som idag kan anses som sant eller falsk i nyhetsrapportering verkar ofta som en godtycklig tolkningsfråga eftersom vad som kan anses som Fake News eller

inte har blivit svårt att bedöma. Vilka kriterier gäller för sanning och lögn i dagens medialiserade samhälle?

Som student på institutionen för strategisk kommunikation lär man sig grundligt om en allmän diskursetik för att bättre kunna fungera i en arbetsroll som kommunikatör. Diskursetiken kan ses som en gemensam grundpelare som man bör förhålla sig till för att kunna bedriva sanningsenliga, meningsfulla, demokratiska samtal, på arbetsplatsen eller i samhället (Habermas, 1984). Oavsett typ av bransch, arbetsgivare eller verksamhet ingår det i kommunikatörens arbetsroll att ha ett kommunikativt perspektiv på samhället organisationen navigerar i. Då krävs en djupare förståelse för hur den rådande diskursen ser ut och de spelregler som gäller i ett allt mer globaliserat samhälle, där digitala plattformar blir allt viktigare för organisationens överlevnad. Beroende på vart man befinner sig kan diskursetiken variera och därför är det av stor vikt att man som kommunikatör är uppmärksam, vetgirig och lyhörd på de diskursetiska riktlinjer som råder.

Redan som barn blir vi lärda att det går emot diskursetiken, vårt moraliska och etiska ramverk, att ljuga och att medvetet fara med missvisande osanningar. Utan dessa riktlinjer blir det besvärligt att nå gemensam förståelse och samhällets utvecklingspotential hämmas (Habermas, 1984).

I en allt snabbare och mer globaliserad värld blir det därför relevant att understryka vikten av att enas kring vissa principer för att kunna föra produktiva samtal så att vi bättre kan ta itu med de utmaningar vårt samhälle står inför. Den politiska sfären finns idag till stor del på sociala medier och präglas av en bred intellektuell, kulturell, nationell och politisk mångfald. När referensramar, erfarenheter och tolkningar skiljer sig åt kan det bli problematiskt att nå förståelse och enighet. Detta kan möjligtvis undvikas genom att förhålla sig till vissa genomgående principer om sanning, lögn, åsikt, etik och moral (Arendt, 1993, Habermas, 1984).

Samtidigt har en ny studie som publicerats i en av världens mest erkända vetenskapliga tidskrifter, *Science*, visat på att politiska Fake News sprids djupare, bredare och längre än sanningsenliga nyheter på sociala medier (Vosoughi, Roy & Aral, 2018). Vad beror detta på? Och vad har detta för konsekvenser för demokrati, samhälle och kommunikatörens arbetsroll?

1.1 Avgränsningar

Det är etablerat att desinformation eller Fake News som fenomen inte är någonting nytt (Sjöstedt, 1988, Simons, 2018) och att det tar sig uttryck i flera olika former, digitalt som analogt. Denna studie har avgränsat sig till att undersöka politiska Fake News artiklar som fått spridning på sociala plattformar de senaste åren eftersom en tidigare studie visat på att dessa i synnerhet delas i större utsträckning och innehar en hög attraktivitet. Denna avgränsning görs i mån av resurser, men också då vikten av digitala plattformar växer och området är av stor relevans att undersöka för institutionen för strategisk kommunikation och digitala medier. Informationsstrukturen på dessa digitala plattformar är ny, komplex och föränderlig, vilket kräver en djupare förståelse för varför viss information, den politiska lögnen, delas mer än annan.

2. Problemformulering och syfte

2.1 Problemformulering

Fake News är idag ett stort samhällsproblem och etablerat begrepp som yttras av såväl politiker, media och opinionsbildare (Simons, 2018). Fenomenet används i flertalet kontexter, ibland som harmlöst klickbete eller som drivmedel för sensationsjournalistik, för styrka sitt eget parti eller diskreditera en motståndares väl grundade argument. En ny studie (Vosoughi, Roy & Aral, 2018) har visat att Fake News i form av politiska nyheter i synnerhet sprider sig både snabbare, bredare och djupare på sociala medier än nyheter som betraktas som sanningsenlig nyhetsrapportering. Detta problem är skadligt för vårt demokratiska samhälle, vår hälsa och framtid då en digitaliserad värld fylld av desinformation bidrar till polariserade samhällen med fundamentalt olika världsbilder, byggda på falsk fakta som konstruerats av dolda agendor (Marshall, 2017, Simons, 2018). Fake News visar sig således vara ett allt växande globalt problem med konsekvenser över hela världen ([Zannettou et.al., 2018](#)).

Det måste däremot återigen lyftas att Fake News, som vi kallar det idag, och spridning av desinformation inte är något nytt utan länge använts som ett vapen och maktmedel för att nå politiska mål eller utmanövrera en opponent (Sjöstedt, 1988). Varför har det först nu kommit att bli ett sådant globalt omdiskuterat och problematiskt ämne i den utsträckning som vi ser idag? Har problemet sitt ursprung i någon mer grundläggande del av vårt samhälle? Det är, för att åter klargöra, inte fenomenet Fake News som är någonting nytt utan istället begreppet och den digitala kontext vi finner det i (Simons, 2018). Med detta som bakgrund ämnar studien till att genom teorier om retorik, politik och social acceleration försöka förklara och skapa en djupare förståelse för Fake News, vad det är, hur det påverkar vårt samhälle samt hur problemet har tillåtits uppstå och växa.

För att undersöka varför Fake News har en så pass stark spridbarhet på sociala medier är vi även intresserade av att genom en retorisk analys förstå oss på hur och varför politiska Fake News sprids snabbare och djupare på sociala medier

än några andra nyheter (Vosoughi, Roy & Aral, 2018). Kan det på något vis vara retoriken i Fake News som ligger till grund för dess attraktivitet? Detta är en vinkel som ännu inte undersökts inom forskningen kring begreppet Fake News och som ytterligare kan belysa problemet och bidra till kunskap om hur vi kan motarbeta dess dragningskraft.

2.2 Syfte

Denna uppsats inom forskningsfältet strategisk kommunikation syftar således till att, med bakgrund mot tidigare forskning, undersöka sanningens, lögnens och retorikens roll i den politiska och offentliga sfären och på sociala medier. Studien avser att ge en fördjupad förståelse kring sanningens och lögnens roll i den politiska diskursen genom att undersöka hur Fake News skapas och grunderna i dess attraktionskraft. Studien ämnar även att undersöka varför den moderna människan föredrar lögnen framför sanning i en digital kontext (Vosoughi, Roy & Aral, 2018), samt hur samhällsstrukturerna som tillåtit problemet att växa ser ut (Simons, 2018). Med djupare kunskap för hur Fake News fungerar retoriskt och vilka strukturer som bidragit till problematiken kan kommunikatorerna med större förståelse navigera i dagens accelererande informationssamhälle.

2.3 Forskningsfrågor

Övergripande forskningsfråga: *Varför föredrar den moderna människan lögnen i dagens digitala samhälle?*

Forskningsfråga 1: *Hur kan grundproblematiken bakom och konsekvenserna av Fake News förstås konceptuellt från teorier hämtade ur ett samhällskritiskt perspektiv?*

Forskningsfråga 2: *Hur kan vi förstå attraktionen i politiska Fake News ur ett retoriskt perspektiv?*

2.4 Disposition

Eftersom studiens forskningsfrågor rör breda och komplexa begrepp som bland annat problematiserar sanningen i samhället kommer studiens struktur följa ett något osedvanligt upplägg. Då studiens teoretiska bakgrund används som empiriskt material i den konceptuella analysen, som undersöker Fake News grundproblematik och konsekvenser, kommer detta avsnitt (se avsnitt 5.) först sammanfatta valda samhällsteoriernas centrala och relevanta tankar, för att sedan kopplas till studiens första forskningsfråga. På så vis vävs teoretisk bakgrund och analys samman och bidrar därmed till en djupare teoretisk förståelse av Fake News i vårt digitaliserade samhälle.

Följande kommer en empirisk retorisk analys att presenteras (se avsnitt 6.) för att sedan i slutsatsen kopplas till den konceptuella analysen, där dessa tillsammans kan ge en syntetiserad och djupare förståelse för Fake News, både teoretiskt och empiriskt.

3. Tidigare forskning

Som nämnt är Fake News ett relativt nytt begrepp och blev som mest uppmärksammat under den amerikanska presidentkampanjen under 2016. Därmed är forskningen om ämnet något begränsad. Vi kartlägger i följande avsnitt den forskning som berör begreppet som tillkommit under de senaste åren, och förklarar även hur forskningen kring desinformation inom det militära och politik tidigare sett ut.

3.1 Fake News och desinformation

Politiker som militär har länge använt desinformation som redskap för att följa en agenda eller utmanövrera en fiende. Detta är något som Sjöstedt (1988) lyfter fram och förklarar. Sjöstedt (1988) definierar desinformation följande; "Med desinformation avses avsiktligt spridande av vilseledande uppgifter i syfte att påverka människors attityder, ställningstaganden och handlande" (s. 1). Av rena säkerhetsskäl har stater tidigare i historien behövt missleda potentiella hot och desinformation har då använts som en militär överlevnadstaktik för att undgå militär konfrontation. Desinformation har också använts av stater genom propaganda för att leda sin befolkning i önskad riktning. Även Clements (2014) menar att spridning av desinformation i krig ökar de egna chanserna att segra. Efter Kalla Kriget och murens fall har relationerna stater emellan sällan varit lika hotfulla, men desinformation har under de senaste åren kommit att bli en allt viktigare och mer omdiskuterad del av staters repertoar för att föra sin agenda ute i världen, men även i det egna landet ([Zannettou et.al., 2018](#)).

En studie ([Zannettou et.al., 2018](#)) som visat exempel på detta behandlar Ryssland och undersöker hur organiserade och statligt subventionerade nättroll sprider desinformation i omvärlden i ett försök att påverka demokratiska processer och skapa polariserade samhällen. Även i USA har det nu uppdragats att presidentkampanjen 2016 köpt digital medborgardata för att direkt rikta skraddarsydd och

vinklade politiska meddelanden online för att påverka attityder, på ett vis som gränssar till manipulation ([Zannettou et.al., 2018](#)). Fake News verkar således vara ett nytt uttryck för en gammal taktik, desinformation, i en digital och snabbt kommunicerande tidsålder.

Att det skapas allt mer polariserade samhällen stämmer även Marshall (2017) in på och undersöker hur Fake News har bidragit till detta fenomen. Han menar att Fake News, tillsammans med teknologins utveckling, har skapat ett hot mot ett väl fungerande demokratiskt samhälle där en informationskapitalism främjar effektivitet framför sanning och källgranskning. Han kommer fram till att informationstrukturer, i samhället och på nätet, Fake News och desinformation bidrar till att skapa slutna informationsgrupper, även kallade echo chambers, där samma åsikter delas och reproduceras utan att utsättas för motsatta värderingar eller synsätt. Dessa informationsgrupper blir även mer och mer suspekta och kritiska till andra som inte delar samma världsbild.

Simons (2018) lyfter flera intressanta poänger om Fake News samt dess roll i samhället och undrar om problemet har sitt ursprung i en djupare rotad problematik i samhällsstrukturen. Även han menar att fenomenet bakom Fake News inte är nytt utan att begreppet endast är den senaste benämningen på en gammal taktik som fått nya konsekvenser och möjligheter i en digitaliserad värld. Simons (2018) problematiserar även att begreppet Fake News har kommit att få en ny mening. Från att vara fabricerad falsk fakta, till att vara subjektiv, övertalande information vars mål är att manipulera och få emotionell resonans med en särskild målgrupp för att följa en ekonomisk eller politisk agenda. Således menar Simons (2018) att problematiken i Fake News inte endast innebär att någon talar direkt osanning, utan istället att skillnaden på sant och falskt blir en godtycklig tolkningsfråga i det politiska bruset, där åsikt och sanning lätt blir synonymer och tillskrivs samma status. På så vis kan man hävda att den allmänt vedertagna uppfattningen av sanningen är under attack.

Begreppet Fake News har således kommit att bli ett effektivt vapen för att skapa misstro kring fakta och motsatta åsikter, men även för att skada motståndares rykte, legitimitet och trovärdighet (Simons, 2018). Simons (2018) kommer fram till att bekämpa Fake News direkt är lönlöst, då problemet grundar sig i strukturer inom media, journalistik och politik som har skapat polariserade grupper som endast utsätts för och tar till sig information som redan passar in i den egna uppfattningen.

En djupare beskrivning av vad dessa strukturer innebär, hur de ser ut och har kommit att uppstå beskrivs däremot inte.

En ny artikel som uppmärksammats (Vosoughi, Roy & Aral, 2018) publicerad i *Science*, en av världens mest högst ansedda akademiska tidskrifter, har visat på att falska nyheter sprider sig djupare, bredare och snabbare på sociala medier än sanningsenliga artiklar. Detta kan inte förklaras med nättroll, nätverk eller echo chambers, utan med vår mänskliga natur i dagens samhälle. Människan verkar helt enkelt föredra lögnen framför sanningen. Forskarna finner att en möjlig förklaring till detta kan vara att falska nyheter ofta är färskare och mer originella än sanningsenliga sådana, och på så vis innehar en större delbarhet. De menar dock att detta endast är en förklaring och att det med sannolikhet finns flera anledningar till detta beteende (Vosoughi, Roy & Aral, 2018).

Denna artikel (Vosoughi, Roy & Aral, 2018) tjänar som utgångspunkt för följande studie då den fångat vår uppmärksamhet och kräver frågan; vad mer ligger till grund för detta problem? Vad är det i lögnen som gör den mer attraktiv än sanningen? Och vad är det för strukturer som fått detta problem att uppstå?

4. Metod

För att svara på ovanstående frågor kommer det i följande avsnitt kartläggas vilka epistemologiska utgångspunkter denna studie har tagit för att nå fram till en slutsats. Då forskningsfrågorna problematiserar vad som är falsk eller sant, och hur samhället är beskaffat i relation till lögnen kommer det behövas ett mer flexibelt och reflexivt perspektiv än de kategoriska och antagonistiska vetenskapsfilosofier som präglar dagens universitet, positivism och socialkonstruktivism. Val av analysmetoder kommer även motiveras.

4.1 Vetenskapsteoretiskt perspektiv

Både positivism och socialkonstruktivism har sina förtjänster och begränsningar. Då positivismen har sitt ursprung i naturvetenskapen är den främst ämnad för att undersöka och få svar på saker som kan mätas och kvantifieras objektivt med empiri (Heide & Simonsson, 2014). Dock är det inte helt oproblematiskt och ändamålsenligt att utgå ifrån dessa kriterier när det bedrivs mer kvalitativ forskning. Inom kvalitativ forskning lämpar sig istället socialkonstruktionism ofta bättre då perspektivet tar hänsyn till aspekter som är svårare att mäta, som exempelvis förståelse och tolkningar. Den kvalitativa forskningen är generellt sätt mer explorativ och kan hjälpa forskaren hitta och identifiera problem eller fenomen som anats, men inte tidigare undersökts och hittats empiriskt. Detta kvalitativa material kan sedan användas som grund för en positivistisk studie där man kan kvantifiera och se till vilken grad de funna påståendena stämmer (Heide & Simonsson, 2014).

Dock kan denna dikotomi mellan de två forskningstraditionerna ibland göra det svårt att skilja på tolkning och fakta när problemet som undersöks ligger i nyanserna däremellan. Vart går gränsen mellan de båda?

Tidigare forskning har visat på att sanningen i samhället, på ett sätt, är under attack (Simons, 2018). För att förstå vad sanningen är och dess sårbarhet, hur den

är konstruerad och vad som skiljer den från lögnen, måste den närmas med en socialkonstruktivistisk epistemologi, men med moraliska hänsynstaganden. På så vis kan sanningen inte tolkas hur som helst och likställas med åsikt och lögn, utan har en stabiliserande faktor. Då studien undersöker sanningens karaktär i dagens samhälle måste den förhålla sig reflexiv till sin förståelse av den, utan detta hade studien i sig kunnat ses som ännu en fri tolkning, eller "Fake News", och genom att här deklarerar en av de traditionella epistemologiska positionerna hade studien svarat på denna fråga.

Således, för att undersöka lögnen i samhället måste vi, precis som Hannah Arendt (1993) gör i sin essäsamling som det redogörs för senare i studien, vrida och vända på vad en sanning faktiskt är.

4.2 Analyismetoder

Då denna studie har en något osedvanligt struktur kommer två olika analysmetoder att användas för att svara på studiens två forskningsfrågor. En konceptuell analys kommer användas för att svara på fråga ett, och en empirisk retorisk analys kommer användas för att svara på fråga två. På så vis kan frågorna besvaras både teoretiskt och empiriskt, samt bidra med en syntetiserad och djupare förståelse när analyserna senare kopplas till varandra

4.2.1 Konceptuell analys

För att svara på vår första forskningsfråga kommer vi använda oss av en konceptuell analys. Den konceptuella analysen är en av de mest traditionella filosofiska metodikerna och används för att bryta ner komplexa problem och teorier till mindre beståndsdelar för att nå ny kunskap och en djupare förståelse av dem (Kipper, 2012). Då frågan kring problematiken bakom Fake News är komplicerad passar denna metod bra då denna komplexitet på så vis kan dissekteras och analyseras på ett hanterbart vis (Kipper, 2012). I denna studie har tre omfattande samhällskritiker använts som stöd för att bryta ner och undersöka de centrala koncepten relaterade till Fake News för att kunna besvara frågeställningarna.

Då forskare stämt in på att Fake News inte är något nytt (Marshall, 2017, Simons, 2018) i samhället och problematiserar idén om att angripa begreppet problemet direkt, på grund av dess djupare rötter i samhällsstrukturen (Simons, 2018), kommer det således att undersökas om studien genom tre klassiska, kritiska och grundläggande samhällsteorier kan finna problemets kärna. Vi kommer lyfta fram bland annat Hannah Arendt (1993) som redogör en problematisering kring lögnen, sanningen och åsikten i den politiska sfären, samt dessas utveckling över tid. Detta kommer kopplas till Jürgen Habermas klassiska samhällsskildring *Borgerlig offentlighet* (1984) där förvandlingen av samhällets strukturer genom åren både hyllas och problematiseras. Dessa teorier har en del gemensamt, samt en del som skiljer dem åt, men genom att använda deras respektive infallsvinklar och styrkor, och koppla dem till varandra, tror vi oss kunna komma närmare en förståelse för vad strukturproblematiken bakom Fake News grundar sig i, hur den kunnat uppstå, och möjligtvis hur detta problem kan motverkas.

För att koppla dessa klassiska teorier till en samtida kontext kommer även Hartmut Rosas *Social Acceleration Theory: a New Theory of Modernity* (2013) att användas. Genom att knyta Rosa till Arendt och Habermas, som båda levde innan dagens teknologiska utveckling, kan vi på en djupare nivå förstå hur en gammal samhällskritik har fått nya konsekvenser i en digitaliserad värld.

4.2.2 Retorisk analys

För att svara på den andra forskningsfrågan kommer en retorisk analys användas på falska nyhetsartiklar. Denna empiriska metod tillämpas då övertalningsförmågan, attraktiviteten, i lögnen kommer undersökas som en av anledningarna till varför Fake News sprids snabbare, djupare och längre än sanningen på sociala medier (Vosoughi, Roy & Aral, 2018). En retorisk analys synliggör övertalningsförmågan i språkbruk och kan kartlägga vilken önskad effekt kommunikationen har i flera olika sammanhang (Renberg, 2007). Renberg definierar den retoriska analysen följande; "Retorikanalysen utgår från den kritiske mottagarens synvinkel och använder begreppssystemet för att frilägga retoriska strukturer i syfte att förstå hur kommunikationen fungerar. Som alla former av analys skärper den vårt kritiska tänkande" (s.9). Studien kommer vidare använda den retoriska metodik beskriven av Renberg

(2007) och tar således hänsyn inte endast till det som kommuniceras i artiklarnas text, utan även för den kontext de cirkulerar i, disposition, argumentationsmedel, argumentation och stil.

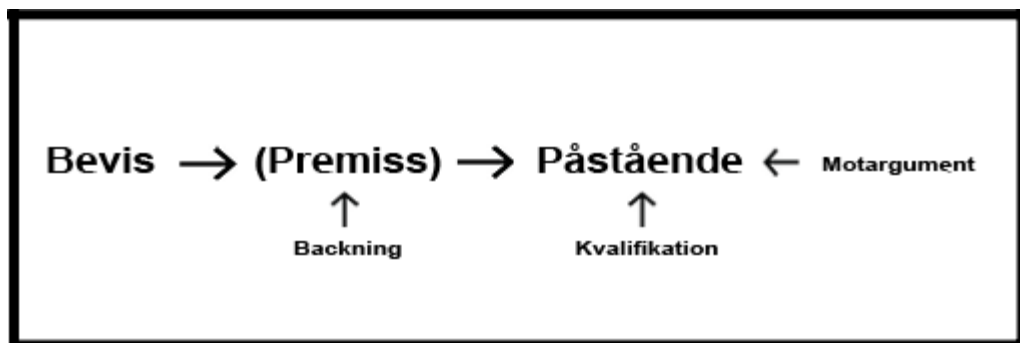
Artiklarnas kontext och disposition kommer att redogöras innan argumentationen och dess medel, ethos, pathos och logos, bryts ner och dess effekt analyseras. Stilfigurer kommer även att undersökas och analyseras då dessa bidrar till att ge det skrivna ordet en "... annan, rikare eller starkare innebörd än de normalt har" (Renberg, 2007, s. 37). De stilfigurer som kommer analyseras är retoriska troper, som metaforer, hyperboler och liknelser, vilka ger orden en innebörd som avviker från den bokstavliga, och på så vis gör språket mer effektivt (Renberg, 2007).

Toulmins argumentationsmodell

För att undersöka artiklarnas argumentation kommer Toulmins (1958) klassiska argumentationsmodell att användas som utgångspunkt. Då Simons (2018) nämner att Fake News förändrats från direkt lögn till övertalande, emotionellt resonande och manipulerande fakta med en agenda behöver vi något att förhålla oss till som kännetecknar etisk och icke manipulativ retorik för att kunna klargöra vad som kan klassas som Fake News och inte. Toulmins (1958) modell förklarar hur etisk retorik och argumentation bör konstrueras, och genom att använda denna modell kan bristande logik och retoriska knep synliggöras.

Toulmins (1958) modell är en vidareutveckling av Aristoteles entymem, en av retorikens viktigaste taktiker. Entymemet är ett argument med en outtalad, underförstådd premiss. Till skillnad från syllogismen, där alla premisser explicit förklaras, tar entymemet denna för givet, något som ofta sker i vardagligt tal (Aristoteles, 2007). Dock så kan denna outtalade premiss, med hjälp av andra retoriska tekniker, bidra till att övertyga en publik med bristande resonemang. Detta är en grundsten för retorikens effektivitet. "Sokrates är en man, alla män är dödliga, Sokrates är därmed dödlig" är en klassisk syllogism. Ett entymem, som oftast används, nämner inte premissen "alla män är dödliga" då detta redan är underförstått. Dock är argument sällan lika primitiva som detta, och då kan ologiska premisser vara lättare att dölja (Aristoteles, 2007).

Toulmins modell består av sex delar som tillsammans bygger ett starkt logiskt, etiskt och retoriskt argument. (1) Påståendet är det man vill hävda, argumentets tes. Denna måste underbyggas med (2) bevis som visar på att påståendet är logiskt och rättfärdigt. För att knyta ihop dessa används (3) premissen. Premissen är ofta underförstådd och ämnar till att skapa ett logiskt samband mellan bevis och påstående. För att visa på att premissen är en logisk slutsats används (4) backning av premissen som kan bestå av bland annat fakta, statistik och referenser. För att göra argumentet mer trovärdigt är det enligt Toulmin (1958) viktigt att lyfta och bemöta möjliga (5) motargument för påståendet. Genom detta visar talaren på att denne tänkt igenom argumentet från flera infallsvinklar och kommit fram till ett svar, vilket gör det mer nyanserat och komplett. Sist i modellen finns (6) kvalifikationen som ämnar att understryka i vilka situationer som påståendet stämmer, vilket nyanserar, ökar dess trovärdighet och skyddar mot fler motargument. De artiklar som valts ut kommer att jämföras med denna modell där eventuella brister i logik och argumentationsdelar kommer att identifieras och analyseras.

Figur 1: Toulmins (1958) argumentationsmodell

För att undersöka vad som kompletterar dessa eventuella brister i etisk argumentation och logik kommer artiklarna analyseras utifrån vilka argumentationsmedel de nyttjar, de retoriska appellformerna ethos och pathos, beskrivna av Renberg (2007). Detta kommer synliggöra och bryta ner hur artiklarnas retorik fungerar, vilket bidrar till en djupare förståelse för politiska Fake News attraktivitet.

4.2.3 Urval

Samtliga artiklar har valts ut från den erkända digitala faktagranskaren Snopes.com som arbetar med att gå till botten med rykten som cirkulerar på webben (Snopes, 2018). De använder sig av gedigen källgranskning och en vetenskaplig metodik för att kunna bedöma cirkulerande påståendes faktiska sanningsenlighet. Sidan har sedan 1994 undersökt rykten och myter online, och har idag utsetts flera priser för sin jakt efter faktisk sanning. Funna påståenden presenteras, granskas och bedöms grundligt, och kan på så vis bevisas som sanna, falska eller som en kombination av de båda (Snopes, 2018). Denna metodik, tillsammans med studiens kritiska förhållningssätt, har säkerställt att artiklarnas uppskattade sanningsgrad stämmer.

Denna studie analyserar fyra artiklar som klassats som falska och två som en mix mellan sanning och lögn för att få en djupare och mer nyanserad förståelse för hur Fake News konstrueras retoriskt, samt för att undersöka om det finns några skillnader eller liknelser mellan dem. Studien använder sig av ett ändamålsenligt variationsurval som ämnar att ge en så bred och representativ bild av det undersökta problemet som möjligt (Larsson, 2010). Urvalet av artiklar har då tagit hänsyn artikelns ideologiska förankring, publicerare och huvudämne samt att de publicerats på internet de senaste åren (Nilsson, 2010).

5. Konceptuell analys av sanning, lögn och åsikt i ett digitaliserat samhälle

---

Här förklaras och analyseras de teorier som använts för att analysera studiens centrala begrepp. Då den konceptuella analysen förlitar sig på en djupdykning i och sammankoppling av tre viktiga och grundläggande samhällsteorier kommer detta avsnitt vara något längre än sedvanligt. Detta avsnitt kan ses som en del av det empiriska material nödvändigt för att svara på vår första forskningsfråga.

5.1 Hannah Arendt

Vad är sanning, vad är lögn? Vad är skillnaden mellan fakta och åsikt? Hur ser relationen mellan dessa ut i världen vi lever i? Dessa frågor är gamla och inte enkla att besvara, men viktiga att ställa för att svara på vår frågeställning om Fake News grundproblematik. Dessa gåtor är något som filosofen och samhällskritikern Hanna Arendt lyfter, problematiserar och försöker ge oss en djupare förståelse för i sin politiska essäsamling *Between Past and Future*, först publicerad 1961. Arendt är här positiv till det retoriska och politiska livet, men menar att systemet även har sina brister (Arendt, 1993).

Arendt var under sin tid en kritisk och influerande tänkare som bidrog med flera viktiga insikter och perspektiv, särskilt inom den politiska sfären. Arendts författarskap färgades av att hon som judinna var gift med den tyska existentialisten Martin Heidegger, som senare anslöt sig till det nationalsocialistiska tyska arbetarpartiet och hennes verk måste förstås med detta som bakgrund. Hon tvingades fly Europa 1941 och levde fram till sin död 1975 i Amerika där hon skrev flera inflytelserika och omdiskuterade verk med fokus på politik och totalitarism (Merkelsen, 2007).

5.1.1 *Konflikten mellan sanning och politik*

I en av sina essäer, *Truth and Politics* (1993), belyser Arendt den problematiska relation som existerar mellan sanning, lögn och politik. Lögnen har länge setts som ett nödvändigt och effektivt redskap i politikerns repertoar och kan i många situationer användas som ett alternativ till att utmanövrera en politisk utmanare, styra massorna eller i vissa fall undvika våldsamma sammandrabbningar. Lögnen har med andra ord effektiva användningsområden. Däremot kräver samhället sanning. Utan en gemensam förståelse och faktagrund om världen och kulturen vi lever i, vad som skett och vilka regler vi lever efter kan inte ett välfungerande samhälle existera i harmoni. Sanningen är dock skör och överlever sällan makt-havares kamp över att forma allmänhetens bild av vad som faktiskt skett i ett försök att vinkla verkligheten så att den främjar det egna intresset (Arendt, 1993). Vad är då egentligen sanningens roll i samhället? Finns det verkligen möjlighet för den att existera i en sfär där styrmedel som pengar och makt ständigt har ett finger med i spelet?

Arendt fortsätter sin essä med att lyfta flertalet filosofers syn på sanning, demokrati och politik. Hobbes hävdar bland annat att lögn ofta används som substitut för våld, och att lögnen paradoxalt nog kan hjälpa oss söka efter sanningen. Lögnens användbarhet kan alltså hjälpa samhället och dess överlevnad, och vad är mer rättfärdigat än att tillgodose detta behov? Enligt Locke så existerar endast sanning i den mån vi uppfattar, pratar och vittnar om den, till skillnad från vad bland annat Platon anser. Konflikten mellan sanning och politik är på så vis mycket komplicerad och tål inte att simplificeras (Arendt, 1993).

5.1.2 *Skillnaden på sanning, lögn och åsikt*

Vidare framför Arendt (1993) distinktionen mellan olika sanningar, åsikten och dessas relation till lögnen. Det finns den filosofiska sanningen, som bland annat Platon var intresserad av, som bygger på rationell argumentation och kritiskt tänkande. Genom samtal baserat på rationellt, principfast och kritiskt tänkande, fri från makt och intressen, kan man nå sann kunskap som är samhällsnyttig och kan ligga till grund effektiva, rättvisa beslut. Allt annat är illusioner i form av åsikt som kan utnyttjas av makthavare med intresse att styra oss. Detta etablerar Platon

i sin kritik av retoriken i dialogen Gorgias (Platon, 2007). Platon (2007) kritiserar här att retoriken inte är en konst, utan ett knep. Retorikens attraktiva smicker är ett sätt för talaren att väcka publikens engagemang och behag, utan hänsyn för sanning eller moral, vilket endast kan upprätthållas med hjälp av filosofins och dialektikens ideal. Utan att förbise retorikens vackert utformade åsikter, som är det största hotet mot filosofisk sanning, blir vi blinda, eftersom denna illusion är färgad av eget intresse och erfarenheter (Platon, 2007).

Filosofiska sanningar och rationella argument är motståndskraftiga och överlever tidens test då de har en envishet bunden till dessa starka, logiska fundament. Denna styrka har inte den faktiska sanningen, som vår politiska värld är så beroende av. Den faktiska sanningen, det som är, har skett, sagt eller gjorts, det vill säga utfallet av människor som lever och agerar tillsammans, vilket enligt Arendt (1993) är vad som konstituerar den politiska sfären. Denna sanning, till skillnad från den filosofiska, är dock ömtålig då den inte grundas på någon logik utan är lika komplex och kaotisk som verkligheten vi lever i och när den väl har förlorats eller förvridits är den näst intill omöjlig att finna eller återskapa. Detta leder till att sanningen ofta kan struktureras om, förstöras eller döljas utan att det leder till några logiska komplikationer, något som gör fakta till ett mycket flexibelt och användbart verktyg för den ambitiösa politikern. Faktisk sanning är inte politisk i sin natur, men blir i politikens värld ett effektivt redskap att vinkla. Där åsikten är den filosofiska sanningens största hot är istället den avsiktliga lögnen, som alltid är politiskt motiverad, den faktiska sanningens motpol. En åsikt är, så länge den respekterar faktisk sanning, legitim och rättfärdigad, medan den avsiktliga lögnen ämnar att fabricera, modifiera eller förneka den (Arendt, 1993).

Enligt Arendt (1993) är dock den faktiska sanningens svaghet mot politisk ambition och lögnen även är dess största styrka, den baseras på faktiska händelser. När något som skett fått en otvivelaktig status som fakta tillskrivs sanningen en nivå av tvång och kan ses som en tyrann man måste förhålla sig till, den går inte att förneka eller skrivas om. Men denna envishet håller sanningen i ett fast grepp, medan lögnen har en mycket större frihet och repertoar att ta form, struktureras och passa in i politikens system av åsikter och lögner (Merkelsen, 2007).

5.1.3 Retorik, dialektik och upplysningstiden

Denna grundläggande skillnad mellan sanning, åsikt och lögn återfinns i något som även det diskuterades under Platons tid, den erkända antagonismen mellan retorik och dialektik. Platon, av den traditionella och konservativa skolan, var endast intresserad av dialektiken, som bygger på filosofins ideal om rationella och maktfria samtal (Arendt, 1993).

Retoriken, å andra sidan, ämnar istället för att uppnå en överenskommelse övertyga andra om den egna åsikten, att vinkla faktisk sanning för att nå sitt intresse. Detta dels genom strategiska, logiska argument, men även genom att rikta sig mot mindre rationella mänskliga egenskaper, samt retoriska knep och troper. Retoriken är således i sin natur mer angelägen om att aktivera och forma sin omgivning än dialektiken, som istället söker sanningen (Arendt, 1993). Retoriken och talarens åsikt är på så vis mer effektiv och passar sig därmed mer naturligt på den politiska sfärens marknadsplats, medan filosofens rationella sanning ofta försvinner eller förvrids i dess sorl av opinioner och starka intressen (Arendt, 1993).

Detta till trots har både dialektik och retorik en plats i vårt samhälle och kan bidra med sina respektive styrkor. Dock har den erkända och viktiga antagonism mellan de två glömts bort med tiden och är i dagens samhälle näst intill obefintlig, då retoriken blivit allt mer dominant.

Detta har enligt Arendt (1993) sin förklaring i den kulturhistoriska rörelse under 1700- talet som vi idag kallar för upplysningstiden. Erans naturvetenskapliga och empiristiska ideal banade väg för en ny filosofi där människans och individens förnuft och åsikt fick höjd status. Man förlitade sig inte längre på kyrkans eller makthavares ord eller predikan, nu ville man själv undersöka hur verkligheten var beskaffad. Genom dessa nya ideal samt retorikens och åsiktens nya värde kunde vem som helst göra sig hörd på marknadsplatsen och legitimt föra sin talan, där den med talets gåva och mest övertygande argument kunde få rätt. Upplysningstiden var med andra ord inte bara en viktig förutsättning för vetenskapens framväxt som vi känner den idag, utan även en möjliggörare för demokrati och borgerlig rättvisa. Men hur ser denna marknadsplats ut idag?

5.1.4 Arendts kritik som samhällsstrukturen

Arendt menade redan på 1960-talet i *Truth and Politics* (1993) att utfallet av upplysningstiden, vars ideal utgjort grunden för samhället vi idag lever i, har i modernitetens snabbt kommunicerande värld kommit att utgöra ett hot för de reformer de i grunden möjliggjort. Vad som idag sker är att ovälkomna faktiska sanningar på dagens marknadsplats, medvetet som omedvetet, blandas ihop med åsikt och lögn, vilket har kommit att hota en delad förståelse för samhällets verklighet. När gränsen mellan dessa blivit oskiljaktig väger lögnarens ord lika tungt som sanningtalarens, vilket resulterar i en destruktiv cynicism där ingen vågar tro på något och istället väljer de "sanningar" som bäst passar det egna perspektivet (Arendt, 1993).

En stor del av denna problematik grundar sig i de moderna massmedierna, som har möjliggjort en globalt systematiserad lögn. När samhällets invånare måste förlita sin världsbild på medias framställning av den krävs en objektiv och rättvis rapportering av faktisk sanning, ett ansvar som erkänt visat sig vara problematiskt och svårt för media att leva upp till (Merkelsen, 2007). Hur kan en allmän diskurs och opinion existera utan en gemensam och sanningsenlig faktagrund som är nödvändig för legitima åsikter?

Arendt riktar även kritik mot public relations, image making, i den politiska sfären, och menar att vårt politiska system mer och mer har börjat likna en ko-handel där lobbyister och påtryckningsgrupper med maktmedel kan tvinga politiska representanter att driva deras intressen framför andra parterns önskemål. Även partier och regeringar har börjat använda liknande knep från PR för att manipulera väljare och försköna verkligheten. Systemet främjar inte längre ett lika gemensamt, öppet och sant politiskt samtal för samfundets bästa, utan istället den med resurser som talar högst, mest effektivt och övertalande, vilket gör att sanningen kommer i kläm (Merkelsen, 2007).

Arendt (1993) avslutar dock med att förklara att hon är positiv till det politiskt engagerade livet och att det fört mycket gott till vårt samhälle. Genom politik kan vi som individer träda in i den retoriska arenan och strida för vår existens i samhället där ordet är fritt, och vad är mer rättfärdigat än denna drivkraft? Frågan om sanning, lögn och politik blir således en moralisk sådan. Men för att systemet och samfundet ska fungera måste den politiska sfären inse och förhålla sig till

sina gränser och respektera sanningen, en tanke som inspirerat Habermas begrepp diskursetik (Merkelsen, 2007).

5.2 Habermas teori om offentligheten

Mycket av den kritik som Arendt (1993) lyfter kan kännas igen i de teorier som Habermas presenterar i *Borgerliga Offentligheten* (1984). Habermas ställer sig också kritisk till hur marknadskrafter allt mer ämnar till att göra intrång i den politiska sfären där ekonomiska intressen går före allmänhetens bästa, samtidigt som politiker i allt större utsträckning inkräktar på den fria marknaden och använder sig av klassiska marknadsknep för att påverka sin befolkning. Däremot ställer sig Habermas inte lika kritisk till *Public Opinion* som Ahrendt (1993) gör, utan identifierar istället en större problematik i framväxten av *Public Relations*.

5.2.1 Relationen mellan offentligt och privat

Jürgen Habermas tillhörde den så kallade Frankfurtskolan som bestod av en samling filosofer och sociologer som bland annat ämnade till att beskriva, behandla och finna lösningar till problem de såg i det kapitalistiska samhället. Habermas med flera menade på att Marxism som ideologi inte var tillräcklig för att rikta kritik till de negativa följder som kom med kapitalismen. Istället fick de utveckla andra tankar och 1962 skrev Habermas boken *Borgerlig Offentlighet* som kom att bli ett av hans mest betydelsefulla bidrag.

I boken *Borgerlig Offentlighet* behandlar Jürgen Habermas (1984) bland annat begreppen "offentligt" och "privat" och hur dessa förhåller sig till varandra samt beskriver den riktning relationen dem emellan har utvecklats i och hur detta har påverkat samhället, förutsättningarna för politisk dialog och demokratiutveckling. Skiljelinjen och relationen mellan offentligt och privat är något som förändrats drastiskt under historien. Om man går tillbaka ända till antikens Grekland fanns en tydlig gräns dem emellan. Polis, som man kallade sfären för offentliga ärenden och intressen, var den plats där de fria borgarna förde diskussioner om exempelvis lagar, politik och samhällets utveckling. I den privata sfären, Oikos, ägnade man sig istället åt mer basala aktiviteter som rörde hemmet och familjen. Sfärerna var strikt separerade och utgjorde olika funktioner för att

samhället skulle fungera. Habermas menar däremot inte att omständigheterna under antikens Grekland endast var föredömliga, då samtliga människor inte hade möjlighet att vara en del av polis, dvs. offentligheten.

Habermas (1998) delar upp samhället i olika områden där han skiljer på sfären för offentlig auktoritet, den privata sfären och sedan sfären för den borgerliga offentligheten, som uppstår emellan dem två. Inom dessa områden finns sfärer som behandlar mer specifika delar av området. Inom det privata området identifierar Habermas familjesfären och det Borgerliga samfundet som sfärer. Här utbyter man varor och tjänster, arbetar och behandlar personliga relationer. I motsats till det privata området finns det offentliga området som består av sfärer som utgör den officiella statsmakten, kungahuset och andra offentliga myndigheter. Det är mellan dessa två områden som Habermas identifierar den Borgerliga offentligheten som utgörs av en kulturell marknad, politiska diskussionsforum och en litterär offentlighet.

Gränsen mellan offentligt och privat kom att lösas upp under feodalismens epok i Europa. De personer som under denna tid hade makt kunde utföra både politiska och ekonomiska åtgärder för att få igenom sin vilja och främja sina egna intressen. Offentligheten präglades då inte av politisk diskussion och dialog, meningsskapande kommunikation eller rationellt tänkande utan denna "privatiserade offentlighet" hade istället en "representativ" funktion enligt Habermas (1984). Det offentliga samtalet bestod av att spegla och bekräfta maktpositioner, hierarkier och auktoriteter. Habermas beskriver det som att kommunikationen skedde genom en vertikal linje där personer med privilegier och makt spred information "nedåt" mot de som hade lägre social status.

5.2.2 Den borgerliga offentligheten, förnuftspotential och strukturförvandling

Den borgerliga offentligheten började växa fram under 1700-talet i Europa, efter feodalismens förfall och under begynnelsen av en ny era inom västerländsk kultur. Denna epok kopplar Habermas (1984) samman med vad han beskriver som en förnuftspotential i samhället. Enligt Habermas fyllde offentligheten, eller den offentliga sfären, under denna tid en annan funktion än tidigare eftersom den var ett eget område inom samhället som möjliggjorde politiska diskussioner och opinionsbildning utan påtryckningar och påverkan från aktörer i maktställning. Han anser exempelvis att England var ett föredöme för en god och lyckad borgerlig offentlighet då man från statens sida värnade om en fri press utan större begränsningar gällande censur. Detta resulterade i att den offentliga sfären fick tillgång till flera olika röster och på så sätt kunde diskutera och reflektera utifrån ett brett underlag. Vad som var viktigt här var att den offentliga sfären, alltså den borgerliga offentligheten, var skild från staten och på så sätt kunde fylla en slags granskande funktion av statsmakten. Det var under denna tid som demokratiska stater började att utvecklas och som till stor del legitimerades och rättfärdigas av en kritiskt tänkande, granskande och rationell borgerlig offentlighet.

Denna förnuftspotential menar Habermas är något positivt att sträva efter och att det endast kan uppnås genom ett samhällsklimat där medborgarna är öppna för dialog, för rationellt grundade argument och har ett kritiskt tänkande. Det är först i en sådan kontext som Borgerlighetens offentlighet kan uppstå. En borgerlig offentlighet blir på så sätt en bidragande faktor till att upprätthålla demokratins mest grundläggande principer och är därför viktig att värna om. En förutsättning för borgerlig offentlighet är således att sfären är separerad från staten och andra marknadsdrivande krafter som kan utöva makt och påverka förutsättningarna för diskursen.

Habermas menar att den borgerliga offentligheten förändrades till det sämre när företag, massmedia och kapital började inkräkta på det privata livet i allt större utsträckning. Denna problematik fungerar på båda håll, dels genom att privata marknadskrafter genom lobbyism, public relations och public affairs direkt påverkar och influerar statsmakten. Samtidigt sker liknande från statens sida där man kan se hur auktoritära stater utför mer och mer inflytande över människors privata liv. Vad som tidigare varit självständiga publika platser, där horisontell

kommunikation medborgare emellan legat som grund för dialog och samförstånd blev nu istället påverkat av kapitalstarka marknadskrafter och maktutövande från politiska auktoriteter som prioriterade sina egna intressen. Successivt förändrades det allmänna politiska klimatet till att gå ifrån "Public opinion" till "Public relations" där strategiska färdigheter, kapital och andra maktmedel tilläts forma och påverka den allmänna opinionen snarare än rationella argument och diskussioner om samhällsfrågor, moral och politik. Vidare beskriver Habermas detta som systemets kolonisering av livsvärlden, och att det enda botemedlet är en borgerlig offentlighet som präglas av horisontell kommunikation med sanna intentioner, en ideal samtalssituation utan hierarkiska och auktoritära påtryckningar från mass-media och personer och organisationer i maktställning.

Detta är en del i vad Habermas benämner som strukturförvandlingen och ser som ett hot mot offentlighetens roll som arena för en aktiv och kritiskt granskande funktion i demokratin. När gränsen mellan det privata och offentliga suddas ut blir den demokratiska dialogen som drivande kraft för samhällets utveckling lidande för påverkan av makt och pengar. Privatägda marknadskrafter tar sig in i det politiska rummet med syfte att främja sina egna vinstintressen före allt annat, samtidigt som medier i allt större grad reduceras till sensationsjournalistik, underhållningsindustri och som medium för kapitalstarka organisationer. Staten blir å andra sidan allt mer angelägen om att reglera framfarten av detta, vilket gör att de beblandar sig i privatsfären genom ex. lagändringar och politiska utspel. Under sådana förutsättningar blir det svårt att uppnå en optimal dialog i offentligheten och den borgerliga offentligheten försummas.

För att åtgärda detta och utveckla samhället i en mer demokratisk riktning menar Habermas att man måste värna den offentliga debatten enligt principen om likvärdigt samtal, där grunden ligger i deltagarnas goda argument och inte i deras finansiella förmågor. Vidare bör man sträva efter att fullständigt utesluta dolda agendor och missvisningar i den offentliga debatten. Den ideala samtalssituationen, som ska verka som referensram att förhålla sig till, skapas när man på sanningsenliga grunder, goda argument och utan sociala statusmarkörer kan föra en meningsfull dialog. Sammankopplingen av de privata kapitalistiska krafterna och den offentliga statsmakten utsöndras och en ny borgerlig offentlighet kan först då uppstå. Vad Habermas såg som ett problem när han skrev *Borgerlig Offentlighet* (1984) var att vi inte hade möjlighet till detta. Vanliga medborgare var

inte längre lika angelägna om att strida för sina egna intressen i offentligheten och blev istället passiva mottagare och deltagare i en offentlighet där makt och pengar allt mer styr våra liv.

Habermas (Craig & Muller, 2007) var en av de första som försökte sig på att etablera en modern diskursetik där han ville förklara konsekvenserna av ett rationellt samtal inom en offentlig sfär där det finns krav på validitet och en moralisk insikt. Hans tankar ämnade till att uppnå så goda förutsättningar som möjligt för att främja goda samtal. Begreppet diskursetik handlar om att det finns regler och normer som alla deltagare i en diskurs eller ett sammanhang är ense om. Några av de aspekter som Habermas ansåg vara av stor vikt var bland annat att samtal ska vara sanningsenliga, ha ärliga intentioner och inte präglas av dominans och maktutövande mellan individer.

5.2.3 Arendts lögn och den borgerliga offentligheten

Arendts och Habermas teorier om samhällsstrukturen liknar varandra på flera sätt, men har även en del skiljaktigheter. De båda har en positiv syn på dialektiken och dialog som mekanism för att främja ett gynnsamt politiskt samtal. Dessa är viktiga för samhället då den är ett rationellt samtal som inte låter sig påverkas av yttre krafter som makt och pengar. Habermas och Arendt är eniga om att ett politiskt samtal som domineras av retoriska färdigheter, kapitalistiska särintressen och maktutövande blir problematiskt i en modern demokrati. I en sådan diskurs blir det kritiska tänkandet, allmänhetens intressen och rationella slutsatser lidande för strategiska färdigheter och resursstarka aktörer. Dock är Arendt fortfarande positiv till retoriken och menar att vi genom den får möjlighet att realisera vår existens på den politiska arenan.

De båda har liknande tankar om problematiken kring gränsöverskridandet av samhällets olika sfärer. Arendt kritiserar lobbyverksamhetens och intressegruppers inträde i det politiska, samt politikens nyttjande av public relations som ämnar att leda sin befolkning mer än att skapa dialog och öppna samtal. På ett likartat sätt problematiserar Habermas kring systemets kolonialiseringen av livsvärlden och undermineringen av den borgerliga offentligheten och det demokratiska samtalet, som han menar endast kan uppstå utan sådan yttre påverkan som Arendt beskriver.

Dock, där Habermas (1984) är positiv till offentlighetens förnuftspotential är Arendt (1993) mer kritisk. Arendt (1993) menar att då sanning, lögn och åsikt blivit oskiljaktiga i den politiska sfären i samband med massmediernas systematiserade lögn, där retoriken dominerar, är det omöjligt att skapa en allmän opinion då samhället inte har en gemensam bild av verkligheten. Utan en gemensam faktagrund kan vi aldrig nå sanningsenligt samförstånd, och resultatet blir polariserade samhällen med olika uppfattningar om samhället och sanningen. Arendt (1993) ser även en problematik som uppstår när åsikten tillskrivs status som public opinion, den allmänna åsikten. Denna status ger åsikten en legitimerande effekt i samhällsdebatten, vilket blir problematiskt då åsikten inte alltid förhåller sig till faktisk sanning. Det innebär att vi kan leva i ett samhälle där det råder enighet kring hur saker och ting är fastän det egentligen inte är sant, utan en illusion. Habermas (1984) problematiserar inte på samma sätt kring public opinion utan har istället tilltro till att människor genom rationella samtal och utan påtryckningar kan komma fram till sanningen själva och ställer sig istället mer kritisk till public relations.

Trots att Habermas och Arendts teorier togs fram på 1960-talet är de fortfarande relevanta idag. Däremot saknar de kopplingar till en modern digital kontext. Därför har vi valt att vidareutveckla deras tankar i en digitaliserad värld med hjälp av Hartmut Rosas teori kring Social Acceleration.

5.3 Social Acceleration

I boken *Social Acceleration - A New Theory of Modernity* problematiserar och diskuterar Hartmut Rosa (2015) kring den ökande sociala accelerationen i dagens digitaliserade samhälle. Social Acceleration innebär att vi idag utför och presterar en ökad kvantitet åtgärder per tidsenhet än vad vi gjort tidigare. Idag korsar vi Atlanten på ett par timmar, skickar meddelanden till andra sidan jorden på mindre än en sekund, köper färdiga sallader i automater innan vi kastar oss in i tunnelbanan och speeddejar på internet där ett ögonblick är tillräckligt för att besluta om en person är intressant eller inte.

Likaså ändras förutsättningarna för de tillstånd och aspekter av våra liv som omfattar ett större tidsspektrum. Hur vår barndom utvecklas, vår egen familjebildning och hur man ser på åldrande har också kommit att förändras allt eftersom samhället fortsätter att accelerera. Rosa (2015) menar att vi lever i ett höghastighetsamhälle vars tidsstruktur kräver att alla hänger med i utvecklingen om man inte vill halka efter och på så sätt förlora kraft, tillgångar och möjligheter i relation till andra. Den sociala accelerationen har inte endast satt sin prägel på våra privata liv. Ekonomins utveckling, möjligheten till att ta politiska beslut och främjandet av demokratiska samhällen har också blivit ytterst påverkade av den ökade hastigheten.

5.3.1 Tre delar av social acceleration

Rosa (2015) delar upp den sociala accelerationen i tre olika typer där samtliga påverkar och spär på varandra till ytterligare utveckling och acceleration.

Den teknologiska accelerationen är kanske den man kommer att tänka på först när man ska reflektera kring konkreta faktorer som bidragit till den ökade hastigheten i samhället. Rosa (2015) definierar den tekniska accelerationen som "intentional acceleration of goal-directed processes" vilket betyder att man gör medvetna åtgärder där det primära syftet är att öka hastighet, flexibilitet eller minska åtgång av tid och resurser för att uppnå ett mål. Vi strävar efter att med hjälp av tekniken göra vardagssysslor mindre tidskrävande och mer flexibla. Uppfinningar som tvättmaskinen, induktionshällen, Swish, smartphones och höghastighetståg är bara några av de tusentals lösningar som vittnar om utvecklingen. Samtidigt har vi genom sociala

medier, vars ursprungliga syfte delvis var att underlätta kommunikationen människor emellan, ett konstant flöde dygnet runt av liveuppdateringar som aldrig tycks ta slut. Mängden information som finns tillgänglig för oss är oändlig och Rosa (2015) ställer sig frågande till hur mycket vi faktiskt lyckas ta del av och lära oss av och hur mycket som bara obemärkt går oss förbi.

Accelerationen av social förändring är svårare att exakt definiera, men grundar sig i hur den övergripande accelerationen i samhället påverkar och har förändrat våra strukturella, kulturella och sociala liv. Accelerationen av social förändring kan identifieras i den ökade hastigheten i vår tillämpning, praktik och vårt agerande i våra vardagsliv inom rådande sociala strukturer och relationer. Vidare menar Rosa (2015) att accelerationen inom våra sociala liv som sker till följd av teknologiska framsteg inte endast kan förklaras och förstås utifrån den tekniska accelerationen utan att de är beroende av varandra. Teknikens utveckling skapar förutsättningar för en effektivisering av kommunikation och andra viktiga sociala aspekter, som sedan påverkar livets tempo, den sista delen i Rosas förklaring av social acceleration. Livets ökande tempo skapar i sin tur krav på nya tekniska framsteg för att tillgodose de utmaningar som kommer med den övergripande accelerationen. Accelerationen förstås bäst som ett kretslopp där nya behov skapas av acceleration och där lösningarna också ligger i ökad acceleration.

5.3.1 Acceleration föder acceleration

Rosa (2015) pekar på både endogena och exogena faktorer som relevanta i förklaringen till social acceleration. Likt en snöboll som rullar nedför en kulle, spär accelerationen också på sig själv och bidrar på så sätt till ökad acceleration. I och med att det är något som sker inom det egna systemet är det delvis en endogen, organisk process. Oavsett om det är accelerationen kring det tekniska, sociala eller livets tempo så kommer samtliga delar att påverkas och resultera i en ökad övergripande acceleration.

En logisk konsekvens av den tekniska utvecklingen borde rimligen ha varit deacceleration. Ett samhälle där tekniken fungerar som verktyg för att underlätta vardagen, frigöra tid och skapa effektivare samhällen borde minska den upplevda

tidspressen. Istället har den tekniska utvecklingen resulterat i en ökad takt av sociala förändringar vilka i sin tur påverkar vårt livstempo. Multitasking har kommit att bli en naturlig del av många människors liv, där vi äter samtidigt som vi talar i telefon, jobbar samtidigt som vi reser och har fredagsmys samtidigt som vi kommunicerar via digitala plattformar. Dessa förändringar i våra sociala liv har sedan en inverkan på vårt livstempo där en upplevd tidspress leder till att vi vill få fler saker gjorda snabbare.

Rosa (2015) talar också om exogena, alltså yttre, faktorer som viktiga i att förklara den sociala accelerationen. Dessa står utanför vad vi individuellt kan kontrollera och behandlar större samhällsförändringar som sker till följd av accelerationen. Enligt Rosa (2015) är det ekonomiska perspektivet en viktig drivkraft för det accelererande samhället då konkurrens är själva drivmedlet i ett kapitalistiskt system. Om vi slutar att producera, förbättra och utveckla varor och tjänster kommer samhället stanna upp och jobb kommer gå förlorade. Vår ekonomi vilar alltså på utveckling och acceleration och om man trotsar det kommer det bli den moderna ekonomins undergång. Likaså har vår kulturs utveckling påverkat hur vi lever våra liv, där digitaliseringen gjort världen mer tillgänglig och öppnat upp för nya möjligheter gällande resor, arbeten och nöjen.

5.3.2 Acceleration och politik

Den sociala accelerationen präglar inte bara områden som våra privata liv och marknadsplatser, utan i allra högsta grad också den politiska arenan. Rent historiskt grundar sig demokratin på att folket i ett samhälle är med och bestämmer om vilka regler som ska gälla och vilken riktning samhället skall utvecklas i. Rosa (2015) menar att det krävs framförhållning och planering för att driva meningsfull politik, något som blir allt mer problematiskt i ett accelererande samhälle. Anledningen till att det blir problematiskt är, enligt Rosa (2015) att eftersom samhället förändras så drastiskt fort idag får den politiska arenan, som egentligen kräver mer tid och eftertanke, svårt att hänga med i utvecklingen.

Politikens förhållande till tid skiljer sig avsevärt från andra arenor i samhället och likaså gör deras syften. Då andra samhällssfärer accelererar allt snabbare får den politiska arenan svårt att hänga med vilket leder till att det politiska

uppdraget går mot ett mer reaktivt förhållningssätt till samhällsproblem än ett proaktivt. När inte det demokratiska samtalet, dialogen och rationella diskussioner får tid att finna lösningar blir utfallet allt oftare istället lösningar som är baserade på impulsiva och kortsiktiga tankegångar. Rosa (2015) pekar på att en avgörande faktor i denna utveckling är förhållandet till tid och att just de politiska möjligheterna och uppgifterna blir lidande då tidsresurser och tålamod krymper på en samhällsnivå.

Den politiska uppgiften har också på grund av vår globaliserade och digitaliserade värld kommit att förändras. Konflikter, problem och samarbeten omfattar idag ännu större nät- och regelverk än tidigare. Detta resulterar i att politiskt beslutsfattande måste baseras på en väldigt komplex grund med många aspekter att ta hänsyn till, vilket på så sätt är tidskrävande. Detta är i stora drag vad Rosa (2015) benämner som "strukturell tröghet" när han syftar till politikens oförmåga att agera korrekt, flexibelt och snabbt i ett accelererande samhälle.

5.4 Arendt lögn och den borgerliga offentligheten i en digital kontext

Genom tankar och teorier från Rosa (2015) om det accelererande samhället får man en tydligare och mer aktuell förståelse för problematiken kring hur sanning, åsikt och lögn framställs och behandlas i den politiska sfären i en digital kontext. I takt med den tekniska utvecklingen har den politiska sfären trätt in på sociala medier och andra digitala plattformar och på så sätt blivit mer integrerad i vanliga människors sociala liv. Det har successivt blivit en social förändring där vi i allt större utsträckning blir mål för politiska budskap, kampanjer och opinionsbildning från organisationer och privatpersoner på plattformar som också används för privata ändamål. Arendt (1993) menar att en stor del samhällets grundproblematik är att man inom den politiska diskursen inte är tillräckligt noga med att skilja på åsikt, lögn och sanning. Detta leder till att olika aktörer inom den politiska sfären inte förhåller sig till samma verklighet, utan istället för resonemang och argumenterar på helt olika faktiska grunder. En förutsättning för lyckad debatt måste således vara att det råder samförstånd inom sfären om vad som innefattar en sanning och en åsikt. Arendt (1993) menar att så länge åsikter är baserade på giltiga faktiska sanningar

så är de legitima. Men ett framväxande problem vi ser idag, exempelvis via lögnen i Fake News, är att organisationer och politiker ofta har helt olika uppfattningar om vad just den faktiska sanningen egentligen är. Genom att inte upprätthålla de giltighets- och sanningskrav som är nödvändiga enligt Habermas (1984) diskursetik så uppstår problematiken kring Fake News. I ett accelererande höghastighetssamhälle, präglad av ett enormt informationsöverflöd, blir det således också svårt att upprätthålla de kriterier för Habermas diskursetik som är grundläggande för det goda samtalet.

Det är någonstans i detta epicentrum av informationsflöden som dagens problematik kring Fake News uppstår. Det finns idag miljontals röster på sociala medier där varje individ ses som en enskild producent som också kan dela med sig av och sprida andras åsikter, tankar, nyheter eller uppmaningar. Vid en snabb anblick håller detta jämna steg med vad Habermas (1984) förespråkar för en god demokratisk dialog och en borgerlig offentlighet, om det står utan påtryckningar och restriktioner från politiska och ekonomiska organisationer. Men samtidigt problematiserar Rosa (2015) kring förutsättningarna för att på ett uppriktigt vis kunna ställa sig granskande till den information som sprids på nätet när samhällets acceleration ironiskt nog kan ses som en av de aspekter som hindrar utvecklingen mot ett mer produktivt och rättvist demokratiskt samtal.

Möjligtvis är det så att den tekniska utvecklingen inte endast har varit positiv för moderna demokratier. När vi lever i ett sådant omfattande informationsöverflöd som vi gör idag, ställs det allt högre krav på civila aktörer att ta ansvar och granska de uppgifter de får ta del av. Realistiskt sett blir det svårt att uppnå på grund av att det ökande informationsöverflödet på digitala plattformar, där människans kognitiva förmåga inte är tillräcklig för att bearbeta och ta till sig allt som sprids och sägs (Rosa, 2015). Den faktiska sanningen blir därmed väldigt svår att kontrollera i ett accelererande samhälle.

Om man vänder tanken till Facebook, en av dagens största digitala plattformar, kan man se en liknande utveckling som Habermas (1984) identifierade redan på 1960-talet. Från att ha varit ett medium för en fri offentlig dialog, avsedd för att främja relationer mellan vänner och familj, har Facebook idag blivit ett politiskt slagfält och en sofistikerad plattform för att rikta in sig på individer med skraddarsydd meddelanden och uppmaningar. Det som en gång började som en offentlig sfär har utvecklats till en mångmiljardindustri där majoriteten av det man ser är

inslag, nyheter eller underhållning som i allt större utsträckning har ett ekonomiskt eller politiskt intresse. De kapitalstarka marknadskrafterna har således tagit klivet in i den privata sfären och gör allt för att gynna sina egna intressen. Ser man på Facebook och andra digitala plattformar i deras begynnelse, så syntes inte dessa kapitalstarka organisationer till i samma utsträckning. Istället var det mer likt vad Habermas (1984) beskriver som den borgerliga offentligheten där man kunde tala och dela med sig fritt utan större påverkan från yttre faktorer, något Habermas (1984) anser vara essentiellt för att kunna fatta goda beslut. Politik handlar i grund och botten om att man ska fatta de beslut som är mest gynnsamma för samhället i helhet. För att komma fram till dessa beslut menar Habermas (1984) att politiker, opinionsbildare och medborgare måste debattera och diskutera fram de bästa lösningarna för samhällets utmaningar i ett samtal där man följer diskursetikens riktlinjer. Det är denna sfär som Habermas (1984) refererar till som livsvärlden där mening och förståelse skapas. Om inte livsvärlden tillåts existera i ett demokratiskt samhälle undermineras dialogens och samtalets betydelse och demokratins funktion reduceras till att medborgare endast går och röstar. Istället för att det bästa argumentet vinner går istället den som lyckas attrahera till sig flest röster segrande ur valet.

Arendt (1993) menar att vårt samhällssystem främjar de människor och organisationer med finansiella resurser och effektiva strategier eftersom det tillåter dem att höras och synas mer än andra i det offentliga. Sponsrade inlägg på sociala medier, kända personer med miljontals följare som blivit köpta av organisationer för att engagera sig i sakpolitiska frågor och kapitalstarka marknadskrafter som får utrymme att sätta ramverk på den offentliga debatten på grund av deras ekonomiska samhällsbärande funktion är bara några exempel som visar på problematiken. Vid en snabb anblick är det lätt att uppfatta den politiska sfären inom sociala medier likt vad Habermas (1984) beskriver som en horisontell linje mellan medborgare. Det krävs nästan aldrig finansiella uppoffringar för att gå med i sociala medier, samtliga medlemmar är producenter och kan dela med sig av vad de vill och engagera sig i öppna samtal med varandra. Men när man tar med i beaktande att kapital kan vara en avgörande faktor i hur mycket publicitet man får, kan man inte bortse från att strukturen på sociala medier är mer åt det vertikala hållet, något Habermas (1984) ställer sig kritisk till. Kapitalets möjligheter till att köpa sig uppmärksamhet adderar

på så sätt ytterligare en möjlighet för nyheter, med särintressen bakom sig, att etablera sig i det offentliga och framstå som sanningar även om fallet inte är så.

Att det finns kommersiella intressen på sociala medier betyder inte direkt att mening och förståelse skapas på felaktiga grunder. I dagens samhälle är marknadskrafter närvarande överallt. Men när det utrymme och den spridning digitala inlägg får i allt större grad dikteras av hur mycket kapital man är villig att uppoffra måste man säkerställa att samtalet förs på goda grunder och med sanningsenliga intentioner. För när företag och organisationer köper sig utrymme i de sociala mediernas rampljus, blir de en del av den offentliga sfären. Utrymmet används för att premiera åsikter, erbjudanden eller kampanjer. Problematiken blir således att en offentlig sfär konstitueras av marknadsdrivande krafter som ofta vill kapitalisera på ovetande civilister. Därmed kan man ställa sig kritisk till om alla verkligen har samma möjligheter att göra sin röst hörd i den digitala dimman. Denna problematik uttrycker även Arendt (1993) med sitt ställningstagande gällande image-making i offentligheten, där sociala medier idag är en viktig plattform, när ekonomiska och politiska aktörer allt mer förvränger, förskönar och vinklar faktiska sanningar för att främja sin egen agenda.

Arendt (1993) problematiserar även Habermas (1984) tankar kring individens förnuft och hävdar att politiska och ekonomiska aktörers tillämpning av public relations, eller image-making, i respektive sfärer bidrar till en urvattnad demokrati där det inte i samma utsträckning handlar om att skapa givande samtal för samfundets bästa. Den politiska arenan har nu kommit att främja effektiv retorik mer än sunda argument baserade på en delad förståelse av verkligheten. Detta tillsammans med den systematiserade lögnen, som möjliggjorts av massmediernas bristande ansvarstagande gällande framställandet av en sanningsenlig, objektiv och oberoende verklighet, har bidragit till att gränsen mellan sanning, åsikt och lögn suddats ut. Med retoriken som verktyg grundar sig den digitala lögnens framgång i att den är fri från sanningens tyranni, mer flexibel och effektiv att formas för att passa in i ett accelererande samhälle, den politiska sfären och den egna agendan, medan sanningen sällan är lika effektiv.

Rosa (2015) menar att politiken rör sig mot ett allt mer reaktivt förhållnings-sätt till sin omvärld och beslutsfattande processer. Samtidigt som samhällets olika sfärer ständigt accelererar är politiken en instans som i sin natur som kräver mer tid

och långsiktighet. På så sätt blir det allt mer problematiskt för politiken att upprätthålla samma tempo och acceleration som resterande sfärer, samtidigt som de också ska uppfylla sina uppgifter gentemot samhället. Rent konkret resulterar detta i att politiska beslutsprocesser i allt större utsträckning blir påverkade av den allmänna opinionsbildningen i ett till synes desperat försök att hänga med i tempot som resterande samhället befinner sig i. Kapitalstarka marknadskrafter sätter prägel på den allmänna opinionen och påverkar på så sätt indirekt beslutsfattande processer. Detta är även vad Habermas (1984) varnar för när han beskriver den utveckling han identifierade i samhället. När det inte längre finns utrymme till dialog utan påverkan från yttre faktorer är det inte ett önskvärt klimat för en demokrati.

Dagens politiska marknadsplats, som många medborgare tar del av via sociala medier och digitala plattformar, kan allt mer kännas igen vid Platons klassiska grottliliknelse. Där beskriver Platon genom en metafor hur opinionsbildare och politiska ledare för både sig själva och sina åhörare bakom ljuset, både bildligt och bokstavligt talat. Samhället bor i en grotta där illusioner i form av skuggor dansar på vägarna och förhindrar dess observatörer från att se sanningen och ljuset utanför hålan, där den riktiga verkligheten existerar. Istället förhåller sig medborgarna till en fantombild som såldes påverkar deras kritiska tänkande, agerande och meningsskapande. Endast genom filosofins ideal och dialektiken kan åhöraren finna vägen ur grottans mörker, de konstruerade illusionernas hemvist, och på så vis genomskåda lögnen. Även om metaforen om grottan är tusentals år gammal går den likväl att koppla till dagens politiska sfär. Situationen som råder på dagens sociala medier kan liknas vid en eskalerad och accelererande version av Platons metafor där nutidens skuggillusioner konstitueras av allt fler konstruerade uppfattningar av verkligheten som medieras i allt snabbare takt. När åsikt, lögn och sanning blivit oskiljaktiga i ett hav av motstridig information, hur ska då människan kunna orientera sig, söka ljuset och på så vis ta goda beslut och agera tillsammans?

6. Retorisk analys av Fake News på sociala medier

I följande del kommer studiens empiriska material att presenteras och analyseras för att svara på den andra forskningsfrågan. Analyserna av de första fyra artiklarna redovisas mer grundligt medan de två sista ges en mer kortfattad analysbeskrivning i mån av tid och resurser. Först presenteras artikelns rubrik och publiceringsdatum, kontext, disposition, kärnmening och bakgrund för att sedan analyseras efter Toulmins (1958) argumentationsmodell och de retoriska appellformerna och stilfigurer. En sammanfattning kommer sedan att presenteras där de övergripande fynden analyseras och kopplas samman med studiens föregående del. Den konceptuella analysen belyser problematiken på en samhällsnivå, medan detta avsnitt syftar till att komplettera med en mer praktiskt och detaljerad förståelse för lögnens attraktivitet.

6.1 Presentation och analys av empiriskt material

6.1.1 London Closes 500 Churches, Opens 423 Mosques - 5 mars, 2018

Sammanfattningsvis menar artikeln som publicerats av Yournewswire.com att allt fler kristna kyrkor stängs ner, byggs om eller konverteras till moskeer, vars antal växer explosionsartat (Dmitry, 2018). Storbritannien blir idag hem till allt fler muslimer och många briter konverterar till den främmande religionen. Detta är ett symptom på islamiseringen av Storbritannien som banar väg för terrorbrott, jihadism, en islamistisk agenda och undermineringen av kristna värden och traditioner som nu står hotade (Dmitry, 2018). En högt uppsatt politiker menar att en stark multikul-

turalism är bra för samhället, något som hävdas försvåra för och föraktas av extremister. Journalisten menar istället att samma multikultur är det som faktiskt driver på en ökad islamisk fundamentalism, vilket hävdas utan bevisning. Artikeln avslutas med den retoriska frågan, “What will be next” (Dmitry, 2018)?

Snopes.com har granskat den data som artikeln lutar sig mot och konstaterat att siffrorna finns, men kraftigt manipulerats och att artikeln inte är representativ för verkligheten, utan endast har som mål att driva och kapitalisera på brittisk islamofobi (Evon, 2018). Snopes bedömer även sidan som en konspirationsblogg som regelbundet publicerar falska nyheter (Evon, 2018, LaCapria, 2018).

Enligt Toulmins (1958) argumentationsmodell är artikelns påstående att det sker en ökad islamisering av London, då ingressen lyder: “The creeping islamization of London is almost complete...” (Dmitry, 2018). Detta påstående förklaras med bevis i form av referenser till andra artiklar, vissa med tveksamt ursprung, som visar på en minskning av kyrkor och en ökning av moskéer i huvudstaden vilket är artikelns huvudargument. Andra bevis som lyfts fram är att Storbritanniens vanligaste namn nu är Muhammed och att sharialag är på väg in i landets juridiska system. Journalisten tolkar följande: “One of Britain’s leading judges, Sir James Munby, said that Christianity no longer influences the courts and these must be multicultural - which means more Islamic” (Dmitry, 2018). Detta är en frikostig tolkning då artikeln som refereras till citerar samma uttalande: “...Britain was a ‘multicultural community of many faiths’ and that judges must take an ‘essentially neutral view of religious beliefs’ and not ‘weigh one religion against another” (Doyle, 2013).

Premissen i argumentet är outtalad och tas för givet, islam är ett hot mot det kristna, brittiska och demokratiska, och måste därmed förhindras. Premissen återfinns i andra artiklar på sidan och uppfattningen är den del av sidans allmänna diskurs. Premissen backas av argument och rader som “In Birmingham, the second-largest British city, where many jihadists live and orchestrate their attacks, an Islamic minaret dominates the sky”, och att brittiska universitet börjat anamma islamistisk lag genom att tillåta segregering och diskriminering av kvinnor för särskilda religiösa grupper (Dmitry, 2018).

Motargument och kvalifikationer saknas till stor del och påståendet upplevs entydigt. “Terrorists can not stand London multiculturalism“ London’s mayor Sadiq Khan said ... The opposite is true: British multiculturalists are feeding Islamic fundamentalism” (Dmitry, 2018), är det enda motargument som lyfts, vilket är

en felcitering, och avvisas utan bevisning. Vissa kvalifikationer finns i texten, som “Most important cities have huge muslim populations...”, dock inga som problematiserar eller nyanserar påståendets suveränitet (Dmitry, 2018).

Vad artikelns argumentation saknar i övertygande logos kompletterar den med ett sken av ethos och stark pathos. Artikeln citerar flera uttalanden som ger argumenten tyngd och trovärdighet, men dessa är ofta felciterade och tagna ur sin kontext, vilket ger dem en helt annan innebörd. Efter att ha hävdad och beskrivit den “krypande islamiseringen” av London citeras en muslimsk präst följande; “London is more islamic than many muslim countries put together” (Dmitry, 2018), ett ethosargument som ger sken av att även landets muslimska värld officiellt håller med om påståendet. Dock, det prästen menar med detta uttalande var att Islam handlar om kärlek och rättvisa, något som finns i London men som många muslimska ledarskap världen över inte lever upp till (Bingham, 2016). En helt annan kärnmening än den som kommuniceras i artikelns citat. Många citat behandlas på liknande vis.

Pathosargument genomsyrar hela artikeln, med stark laddat språk, hyperboler, negativa liknelser och undergångsretorik; “The change is already taking place. “Londonistan” is not a Muslim majority nightmare; it is a cultural, demographic and religious hybrid in which Christianity declines and Islam advances” (Dmitry, 2018). Citatet är innehåller, likt stora delar av texten, flera negativt laddade troper samt ornament som ger budskapet en mer negativ och effektfull ton.

6.1.2 Clinton Email: We must destroy Syria for Israel - 18 juni, 2016

I artikeln, även denna publicerad av Yournewswire, berättas det om hur Hillary Clinton vill förgöra Syrien och spä på inbördeskriget för att gynna Israels ställning i mellanöstern (Adl-Tabatabai, 2016). Artikeln beskriver Clinton som en psykopat då hon bland annat varnar för att hela mellanöstern kommer bli en enda stor kärnvapenarsenal om inte USA sätter stopp för Bashar Assad i Syrien. Enligt artikeln så hävdar Clinton att det är Irans pågående upprustning av kärnvapen som är grunden till problematiken kring maktförhållandena i mellanöstern. Om inte Assad stoppas i Syrien riskerar Israel att hamna i en trängd och icke önskvärd situation då flera meningsmotståndare i närområdet kommer ha tillgång till kärnvapen som på så sätt kommer hota Israels maktställning. Vidare fastställer artikeln att det är USA som

under flera år har stöttat rebeller i Syrien och således varit direkta finansiärer till ren terrorism (Adl-Tabatabai, 2016). Artikeln grundar dessa påståenden och hela artikeln på ett dokument som blivit läckt via WikiLeaks, där det i sammanhanget framgår som att det är Clinton som har skrivit mailet. För att lösa den komplicerade konflikten i Syrien och samtidigt värna om Israels maktposition uppmanar Clinton till att USA ska hota Bashar Assads och hans familjs säkerhet för att på så sätt få honom att ändra beteende (Adl-Tabatabai, 2016). Dessa påståenden har Snopes granskat och funnit som direkt falska (LaCapria, 2018).

Påståendet i artikeln är att Hillary Clinton uppmanar till fortsatt och ökad inblandning i inbördeskriget i Syrien genom att stötta lokala rebellgrupper för att slutligen gynna Israels maktställning i mellanöstern. Artikeln grundar sina bevis på utdrag ur en mailkonversation från Clinton själv. Vad Snopes (LaCapria, 2018) där- emot visar är att detta utdrag inte alls är någonting som Clinton själv har skrivit. Istället är det något som blivit skickat till henne, där det även står; "I know you may not agree..." (LaCapria, 2018). På så sätt byggs artikelns påstående på felaktiga grunder. Titeln och ingressen ingjuter en uppfattning om att det är Obamas administration med Clinton i spetsen som orkestrerat hela inbördeskriget som lett till hundratusentals människors död. Detta blir sedan underlag för att likställa Clinton vid en massmördare. Premissen i artikeln är att Clinton inte går att lita på, och att USA och Israel har delade intressen på den globala politiska arenan och därmed tjänar på ett samarbete mot gemensamma fiender och hot. Premissen backas upp av ett citat av Clinton när hon försöker rättfärdiga de åtaganden hon föreslår genom att peka på de förödande konsekvenser som kan uppstå om Israel tappar sin maktposition. Artikeln innehåller inga motargument eller kvalifikationer som syftar till att nyansera påståendet.

Ethosargument byggs bland annat genom att nämna att det omdiskuterade mailet hämtats från Wikileaks, en erkänd visseblåsare som med hjälp av journalister publicerar hemliga dokument för allmänheten. Det stämmer att dokumentet kommer från Wikileaks, något som ger påståendet en viss trovärdighet, men samtidigt påstås det ha skrivits av Clinton själv, vilket är direkt felaktigt. Artikeln citerar såldes Clinton flera gånger på något hon aldrig yttrat.

Pathosargument och retoriska stilfigurer finns som i tidigare artikel i stor utsträckning. "The real and disturbing possibility that a psychopath like Clinton—

whose policy has inflicted death and misery upon millions of people—could become the next president of America is the most deeply shocking thought of all” (Adl-Tabatabai, 2016). Detta utdrag är det tydligaste exemplet av detta, men liknande retorik finns även i artikelns övriga delar

6.1.3. Islamic Colonization of Britain Continues: NHS Relaxes Hygiene Measure to Accommodate Muslim Staff but Bans Crucifix - 11 april, 2010

Det högerpopulistiska brittiska partiet BNP publicerade följande artikel 2010, som nu plockats bort, men arkiverats av faktagranskaren FactCheck.org, vars mission är att analysera politiska nyheters faktaenlighet i dagens medielandskap för att minska vilseledning och allmän förvirring (Factcheck, 2018). Vidare fann Snopes.com, som också granskat nyheten, att flera liknande rubriker cirkulerade på bloggar och sociala medier under oktober 2014 (Mikkelson, 2014). Deras granskning kom fram till att det saknades bevis för detta då varken nyhetsrapporter, lagändringar eller personliga erfarenheter kunde vittna om påståendet. Brittiska riktlinjer ändrades 2010 för att tillgodose religiösa plagg inom vården, men inte på ett vis som tillät bristande hygien som det hävdas i artikeln. Dock nämner Snopes (Mikkelson, 2014) att ryktet kunde spåras tillbaka till en artikel skriven i mars 2010 rörande ett fall där en kristen sjuksköterska förbjöds bära krucifix under arbetstid då den riskerade att sprida bakteriella infektioner, medan andra religiösa plagg, som hijab, tilläts. Denna nyhet inspirerade möjligtvis BNP:s artikel som publicerades månaden efter där incidenten tas upp och kvinnan citeras om händelsen, vilket i sin tur inspirerat andra ryktesspridare under 2014 och framåt.

Artikeln lockar med en slagkraftig och känslöväckande rubrik och påstår att islams kolonisering av Storbritannien fortgår (BNP, 2010). Artikelns största bevis för detta är att Storbritanniens nationella hälsomyndighet nyligen har ändrat regler angående sjuksköterskors hygien för att tillgodose muslimska sharialagar som kräver kvinnors oskuldsfullhet, vilket förbjuder dem att tvätta sina händer i tjänsten, och att de istället kan bära utbytbara skyddsärmar. Detta samtidigt som en kristen kvinna citeras vars krucifix förbjöds då den ansågs som en onödig smittrisk (BNP, 2010). Inga källor ges.

Premissen här är, liksom i den tidigare islamofobiska artikeln, att Islam är ett direkt växande hot mot brittiska och kristna värderingar och intressen och därmed måste stoppas. Premissen är mer specifikt för denna artikel att Islam är direkt farligt för invånarens hälsa, och insinuerar att muslimer sprider sjukdom. Detta backas bland annat av citat och rader som “I don’t believe my cross is a danger, so this is double standards... It seems that life is stacked up against Christians these days”, och “Once again, the interests of British people are put last before the demands of the increasingly bold Islamic colonisers” (BNP, 2010).

Kvalifikationer saknas, dock lyfts motargument upp om att muslimska kvinnor istället kan nämnda skyddsärmar som ska skydda mot smittspridning, men dessa, argumenteras det, är inte i närheten lika säkert som vanlig handtvätt (BNP, 2010).

Ethos byggs bland annat genom att referera till ordförande för en välgörenhetsorganisation för folk som lider av bakteriella infektioner, som kritiserar att skyddsärmar inte är lika säkra för patienthantering som vanligt handtvätt (BNP, 2010). I vilket sammanhang detta uttalande gjordes, om det uttalats, är svårt att avgöra då det inte refereras till någon källa.

Pathos är vanligt förekommande i texten, men är något mer diskret än i tidigare artiklar. Stilfigurer i form av hyperboler och negativa liknelser ämnar att vägleda läsarens uppfattning av texten. “The open display of anti-British bias will now put patients in hospitals at even greater risk of infection by the “superbug” epidemic...” är ett exempel på detta (BNP, 2010).

6.1.4 Liberals at the UT Austin Want Masculinity Designated as a Mental Illness - 30 april 2018

Denna artikel har hämtats ifrån Constitution.com, vars slogan lyder “Defending the union from threats abroad and domestic” (Constitution, 2018). Sidan hävdar sig erbjuda läsaren ärliga och informationsrika skildringar av dagens nyheter så att denne kan skapa sig en så bildad åsikt som möjlig. Trots detta toppar artikeln Snopes lista över dagens mest delade Fake News och bedöms således som falsk. Artikeln påstår att ett universitet i Texas har startat ett program där maskulinitet undersöks och klassas som en mentalsjukdom. Detta påstående har aldrig hävdats från

universitetet själv, utan är en tolkning vars ursprung kommer från det populära amerikanska morgonprogrammet Fox & Friends och sidan PJ Media, som båda karaktäriserar programmet som sådant (MacGuill, 2018). Detta har inspirerat bland annat följande artikel som fått över 20 000 delningar på sociala medier inom loppet av ett par dagar. Snopes bedömer tolkningen som vilseledande, sensationell och grovt fel-representerad (MacGuill, 2018).

Artikelns påstående bevisas med utdrag från PJ Media, och blir på så vis en tolkning av en tolkning. Språket på sidan är känslösamt laddat och innehåller målande beskrivningar som “The creators of this foolish left-wing circlejerk claim that it is that danged old “restrictive masculinity” that forces men to “act like a man” and that encourages men to be “too masculine” (Huston, 2018). Premissen i artikeln är att liberalisterna är extrema och ännu en gång försöker underminera traditionella amerikanska värderingar. Detta backas med rader som “Once again we see the left bowing to their politically correct lunacy instead of real science” (Huston, 2018). Kvalifikationer och nyanseringar saknas, dock lyfter artikeln fram universitetets svar på de uppmärksammade rubrikerna som motargument, publicerat på universitetets hemsida.

Universitet (UTexas, 2018) skriver:

“Like other UT programs related to sexual assault and interpersonal violence, MasculinUT is housed administratively in the university’s Counseling and Mental Health Center. Its goals include helping men explore ways to reduce sexual violence, helping students take responsibility for their actions, and fostering healthier relationships on campus and beyond”.

Artikeln (Huston, 2018) tolkar detta uttalande följande:

“By ‘helping men explore ways to reduce sexual violence’ they mean ‘helping men eliminate their masculinity’”.

Tolkningen av motargumentet bidrar dock inte till att nyansera och specificera påståendet.

Ethos byggs genom att referera till PJMedia, en av de konservativa nyhetsidor som gjort det ursprungliga reportaget om universitetsprogrammet. Sidan skriver att den är sammansvetsad av ett nät av bloggare som både ger insiktsfulla kommentarer och snabba tolkningar på senaste nytt (PJMedia, 2018). Det som skildras är således erkänt som tolkningar och inte objektiv nyhetsrapportering.

Pathosargument och retoriska stilfigurer, som finns i valda citat, är vanligt förekommande genom hela texten, så som hyperboler, negativa liknelser och värdeladdade ord. Ingressen lyder; “The insane, mentally deranged liberals at the University of Texas now want masculinity to be designated as a mental illness (Huston, 2018) vilket är en ton som hålls genom hela artikeln.

6.1.5 Virginia Newspaper Runs KKK Recruitment flyer in Full on Front Page - 27 april 2018

Denna artikel (Palmer, 2018) valdes ut då den klassats som en mix mellan sanning och lögn av Snopes (Kasprak, 2018). I detta fall stämmer rubriken överens med vad som faktiskt skett, men det finns fler nyanser av situationen som inte förs fram i rubrik eller ingress.

I april 2018 spreds rasistisk propaganda av Ku Klux Klan i West Virginia, USA, med mål att rekrytera nya medlemmar. I ett försök att varna sina medborgare publicerade Westmorland News en bild på de flygblad som spreds med en text där tidningen samtidigt tog avstånd ifrån gruppen och dess budskap. Tidningen censurerade dock aldrig klanens kontaktuppgifter som stod kvar på bladet, vilket upprörde flera läsare och inspirerade följande artikel som insinuerar att tidningen aktivt spridit rasistiska meddelanden (Kasprak, 2018).

Påståendet att tidningen publicerat rekryteringsinformation för Ku Klux Klan på förstasidan stämmer. Påståendet bevisas med att referera till originalartikeln och med bildmaterial av den omdiskuterade förstasidan. Premissen är att tidningen agerat oansvarigt, och att tidningen möjligtvis fört en rasistisk agenda genom att publicera flygbladet. Detta backas genom citat som “They posted the whole flyer as if they were giving them free advertising” (Palmer, 2018). Motargumentet presenteras halvvägs in i artikeln och lyfter tidningens avståndstagande från flygbladets innehåll. Kvalifikationer finns inte i artikeln.

Journalisten förhåller sig mer objektiv i framställningen av nyheten än tidigare artiklar. Däremot är de citat som lyfts fram känsloladdade och agerar som pathosargument. Ethos byggs genom att referera till en lokal polischef som var missnöjd med händelsen. Stilfigurer i journalistens skildring finns inte i samma bemärkelse som i tidigare artiklar. Dock så innehåller de citat som lyfts flera hyperboler och negativa liknelser.

6.1.6 Bill Making it Legal to Ban Gays & Lesbians from Adopting Passes in Oklahoma - 27 april 2018

Även denna artikel är klassad som en kombination av sanning och lögn av Snopes.com (LaCapria, 2018). En lag har röstats igenom som ger religiösa adoptionsbyråer rätt att vägra samarbeta med familjer vars levnadssätt strider mot byråns religiösa ställningstaganden, vilket kan uppfattas som anti HBTQ-rörelsen. Lagens förespråkare menar att detta inte är fallet då byråer som vägrar familjer på grund av religiösa skäl inte får tillgång till statliga bidrag. Trots att frågan är komplicerad är artikelns (Bollinger, 2018) rubrik entydig och påståendet fastställs vid att lagen är direkt anti HBTQ. Bevis ställs fram i form av att referera till andra artiklar. Artikeln ställer fram motargument och lyfter både lagens förespråkare och motståndare, vilka bemöts och avvisas. Premissen är att religiösa grupper är kritiska till HBTQ-rörelsen och därför vill försvåra dess möjlighet att adoptera, vilket backas av citat som kallar lagen “discriminatory, harmful to youth and completely unnecessary” (Bollinger, 2018). Kvalifikationer finns inte i texten.

Motargument lyfts, men artikeln upplevs inte nyanserad då rubrik och citat som lyfts har ett tydligt budskap.

Ethos byggs genom att referera till direktören för Freedom Oklahoma, som arbetar för HBTQ-rörelsens rättigheter, med citat som presenterats ovan. Pathos och retoriska troper finns i texten, men är mindre förekommande än i tidigare artiklar.

Således kan artikeln varken klassas som sann eller falsk, utan som en tolkning presenterad som sanning.

6.2 Sammanfattning och vidare analys av empiriskt material

Analysen av det empiriska materialet har bidragit till en djupare förståelse för hur falska nyheter ur ett retoriskt perspektiv konstrueras och det har identifierats tydliga mönster och teman i hur fakta framställs och vinklas i politiska Fake News. Då vissa artiklar baseras på helt fabricerad fakta innehåller de flesta fortfarande spår av sanning vilket gör att de inte alltid kan avfärdas som direkt lögn. Det som presenteras är istället en starkt uttryckt och retoriskt formulerad åsikt, ofta baserad på noga utvald och vinklad fakta. Problematiken uppstår i att dessa påståenden ofta presenteras som fakta och sanning, när verkligheten egentligen är mer komplex och nyanserad.

6.2.1 *Gemensamma fynd utifrån Toulmins argumentationsmodell*

Bevisen i artiklarna är som nämnt i vissa fall helt fabricerade, men oftast en noga utvald pusselbit av det större sammanhanget. Data har manipulerats eller representeras på ett missvisande sätt och okritiska referenser använts för att ge läsaren en falsk bild av verkligheten, som gör det ologiska logiskt. Citat som presenteras modifieras och gynnar oftast det egna påståendet, medan motargument sällan behandlas på ett representativt sätt, om de väl förs fram. Premissen nämns sällan, vilket är sedvanligt, men insinuerar ofta en misstro av meningsmotståndare som backas av känsloladdade citat och rader som är vanligt förekommande i materialet. Det retoriska entymemet används således flitigt av artiklarna och är troligtvis ett av deras mest effektiva knep. Den outtalade premissen resonerar med läsarens redan förutfattade meningar och får på så vis denne ta till sig och dela informationen.

Något som noterats är att de flesta artiklar helt saknar kvalifikationer som ska nyansera och specificera påståendet. Detta innebär att artikelns budskap blir entydigt och det endast finns utrymme för journalistens tolkning av nyheten. Denna avsaknad medför att nyanserna i nyheten försvinner och verkligheten simplificeras som svart eller vit. Denna problematik kan vara en bidragande faktor för de polariserade informationsgrupper vi finner i dagens samhällen. Istället för vara reflexiva

och nyanserade i tänkandet försöker meningsmotståndare och opinionsbildare bevisa att den egna subjektiva tolkningen är sanning, något som sällan leder till hållbara samtal och lösningar.

Artiklarna försöker ge sken av god källhantering och journalistik genom att använda sig av länkar till material de hämtat argument och citat ifrån. Vid granskning av dessa upptäcktes att dessa källor var lika vinklade som den egna artikeln, med manipulerad fakta och modifierade citat.

6.2.2 Appellformernas och stilfigurernas roll i att göra det ologiska logiskt

De mer eller mindre uppenbara bristerna i logos och argumentationsstruktur, som kunnat synliggöras med enkel källkritik, vägdes ofta upp av missvisande ethos i form av förvrängda citat tagna ur sin kontext samt starkt pathos och retoriska stilfigurer.

Pathos presenterades ibland genom journalistens skildring av nyheten, och ibland genom valda citat. Denna appellform var det mest förekommande argumentationsmedlet och utgjorde en viktig del i lögnens attraktivitet.

Retoriska troper var vanligt förekommande i de flesta artiklar. Oftast finns dessa i form av hyperboler, negativa och missvisande liknelser eller metaforer. Troperna bidrog till att stärka artikelns budskap och få läsarens emotionellt engagerad.

Ethos, pathos och stilfigurer verkar således ämna till att få läsaren att ta stora logiska kliv, över en ofta ologisk premiss. Dessa retoriska verktyg bygger på så vis en bro mellan bevis och påstående vars relation i grunden är ologisk. Men genom att anspela på främst känslomässiga argument samt målande och värdeladdat språk vägleder texten den engagerade och känslomässiga läsarens förståelse och får denne att bejaka tydligt subjektiv och ologisk information som sanning. På så vis ämnar falska nyhetsartiklar på sociala medier till att skapa emotionellt engagemang och övertala läsaren, med bristande bevis och ologisk argumentation, vilket bidrar till den digitala lögnens attraktivitet och effektivitet. Den konceptuella analys som presenterades tidigare i studien kan vidare förklara dessa fynd.

7. Slutsats

Studiens syfte var att undersöka varför den politiska lögnen, genom Fake News, funnit framgång och föredras i dagens digitala samhälle framför sanningsenliga nyheter, samt vilka konsekvenser detta kan medföra. Syftet ledde fram till två forskningsfrågor vilka besvarades genom olika analyser som tillsammans kommit fram till en förklaring och djupare förståelse kring problematiken.

Den konceptuella analysen visar på att modernitetens framväxande samhällsstruktur, tillsammans med teknologins utveckling och samhällets acceleration, medfört att slagkraftig retorik och emotionell resonans premieras framför logisk argumentation, diskursetik och representativ verklighetskildring. När informationsflödet går i en takt som är svår att hantera för de flesta medborgarna blir det effektivt för journalister, opinionsbildare och ekonomiska aktörer att sprida retoriskt slagkraftiga budskap med känslöväckande rubriker och argumentation som skapar klick och engagemang. Samtidigt bidrar framväxten av public relations, som Habermas (1984) kritiserar, till en kolonisering av livsvärlden, vilket hämmar den borgerliga offentlighetens potential.

Den starka åsikten och lögnen är dessutom lätta att skapa och presentera som sanning, men desto svårare och mer resurskrävande att motbevisa. Samtidigt har den genomsnittlige medborgaren sällan tid eller energi att förhålla sig kritisk och sålla efter en svårfunnen sanning i ett accelererande informationsöverflöd.

Den retoriska analysen har visat på hur Fake News med starka pathosargument, effektivt användande av stilfigurer och missvisande ethos gör det ologiska logiskt och lögnen attraktiv. Den känslöväckande retoriken verkar på så vis passa den informationsmättade läsarens redan förutfattade meningar och blir på så vis både enkel och behaglig att ta sig till, information som denne sedan delar med sig av till jämlingar och familj på sociala plattformar. Detta är något som vidare pekar på grunderna i lögnens attraktivitet och kan ses som en viktig faktor till varför lögnen sprids djupare och längre än sanning på internet. Om den faktiska sanningen

tillslut kommer fram, som sällan är lika enkel, retorisk och behaglig, försvinner den lätt i det digitala brusets och åsikt som lögn förblir läsarens uppfattade verklighet.

8. Diskussion och framtida forskning

Den konceptuella analysen har bidragit med kunskap om den digitala lögnen på en samhällsnivå, medan den retoriska analysen mer i detalj har visat på hur lögnen fungerar och utformas i praktiken. Båda analyserna belyser viktiga delar kring problematiken i Fake News och ger tillsammans en tydligare bild av hur fenomenet ser ut. Kärnan i problemet ligger i att de framväxande samhällsstrukturerna sedan upplysningstiden har tillåtit retorik och public relations att dominera den politiska sfären, medan dialektik och en öppen och maktfri dialog mer eller mindre glömts bort och åsidosatts. Då lögnen är fri från sanningens grepp passar den effektivt in i ett samhälle där retoriska färdigheter och resursstarka aktörer har företräde i den offentliga debatten. När vårt livstempo och informationsflödet accelererar blir det besvärligt och tidskrävande för medborgare att själva sälla efter sanningen i ett politiskt och polariserat medielandskap. Mediernas bristande förmåga att framställa rättvis nyhetsrapportering har således gjort det svårt för medborgare att navigera och skapa sig en verklighetsuppfattning förankrad i sanningen. Då det accelererande samhället inte tillåter medborgaren att granska och ta del av allt innehåll som skrivs och delas får denne helt enkelt välja de nyheter denne vill tro på. På så vis har den retoriska lögnen vunnit mycket större framgång än sanningen i att locka till sig och engagera åhörare, vilket är en grundsten för problematiken kring Fake News.

8.1 Framtidsutsikter

Med bakgrund av tidigare forskning och studiens fynd ser problematiken i Fake News ut att accelerera och bidra till ett allt mer ohälsosamt och polariserat politiskt klimat. Detta kan möjligtvis leda till fler världsomfattande konflikter och svårigheter i att fatta politiska beslut. Framtidsutsikterna ser således dystra ut i en redan infekterad politisk samtid.

Dock tror vi att samhället kan vända denna negativa trend mot det bättre, detta främst genom framtida forskning kring fenomenet. Genom att vidare belysa Fake News, hur det fungerar och växer, kan vi komma närmare en lösning för hur problemet kan motverkas och bekämpas. Genom att undersöka dessa avgörande faktorer kan man förhoppningsvis komma tillrätta med denna omfattande problematik, och sanningen hade återigen kunnat få en given plats i den offentliga debatten, och polariseringen i vårt samhälle hade troligtvis minskat.

Möjligtvis kan kommunikatörers framtida arbetsroll komma att förändras och då innebära ett extra stort ansvar för att upprätthålla sanningen. Om samhället lyckas lösa problematiken kring Fake News och återta kontrollen om sanningen, bör man i framtiden lära av historiens misstag och ta uppgiften om att vårda sanningen som samhällets grundpelare på allvar. Det är där kommunikatören kan komma att spela en otroligt viktig roll i att värna om rättvisan, sanningen och demokratin, och möjligtvis återskapa en sund och hälsosam balans mellan retorik och dialektik.

En möjlig lösning på problematiken kring Fake News som slagit författarna under studiens gång är att grunda nationella eller globala institutioner som arbetar med riktlinjer för sanningsenlig nyhetsrapportering, som media och opinionsbildare kan förhålla sig till. Dessa institutioner skulle då agera som faktagranskare och kvalitetsmärkare, likt Snopes, där fokus ska ligga på objektivitet och rättvis verklighetskildring. Artiklar som media sedan publicerar kommer granskas av dessa institutioner och sedan märkas som sanna, falska eller som en mix mellan de båda med en kort motivering till varför. På så vis kan medborgare i större utsträckning lita på att vad denne faktiskt läser stämmer och skapa sig en mer rättvis bild av verkligheten som man sedan kan agera utifrån. Vinklad information kommer givetvis tillåtas, men bör utmärkas, samt till vilken grad fakten har tolkats. Detta för att kreditera sanningsenlig information och diskreditera lögnen eller den starka åsikten och återfå en maktbalans mellan sanning och lögn i samhället. Givetvis måste man vara realistisk och ha med de begränsningar och möjligheter som föreslagna institutioner kan medföra. Det är högst problematiskt att tilldela tolkningsföreträde till vem som i slutändan kan bestämma var gränsen mellan sanning, lögn och åsikt går när verkligheten är komplicerat och komplex. Kan ett sådant ansvar verkligen

upprätthållas utan korruption och andra risker? Potentiella lösningar på problematiken finns men kommer vara omfattande, kräva resurser och en samarbetsvilja från samhällets många aktörer.

8.2 Begränsningar

Då denna studie baserats på ett tämligen begränsat material gällande den retoriska analysen, hade det varit intressant att ta del av en mer omfattande retorisk analys med ett större empiriskt material gällande Fake News. Även om föreliggande analys ger en god förståelse för de tilltalande attribut som Fake News tenderar att ha, hade man genom ytterligare studier kunna skapa en ännu bredare och precis förståelse. Vidare hade fler teorier, som inte vi haft i åtanke, möjligtvis kunna bredda förståelsen för uppkomsten av Fake News. Vid en ännu mer detaljerad förståelse hade man då kunna börja arbeta med lösningar för att förebygga spridningen av Fake News.

Vi är även medvetna om att en konceptuell analys är teoretisk och inte baseras på någon empiri i klassisk bemärkelse, något som har bidragit till att analysmetoden har blivit kritiserad. Metoden kräver god och logisk argumentation, och forskare har problematiserat människans förnuft och förmåga till detta (Kipper, 2012). Dock kan denna metod bidra med en djupare förståelse för komplexa problem, som vi sett i denna studie.

8.3 Vidare forskning

Ett konkret exempel på vidare forskning som vore en intressant aspekt att undersöka närmare är hur falska nyhetsartiklar gav upphov till ytterligare Fake News, som i sin tur spred lögnen vidare. Detta led av lögn som föder lögn upplevdes som en visklek där det ursprungliga budskapet förvrängdes för var steg det tog, och som vid resans slut sällan kunde liknas vid vad som faktiskt sagts eller skett. Att skapa en djupare förståelse för detta fenomen och hur lögnen förgrenar sig på digitala plattformar hade kunnat bidra till forskningsfältet och kunskap om hur man kan motverka detta växande problem.

Referenser

- ARENDE, H. (1993) TRUTH AND POLITICS. I *BETWEEN PAST AND FUTURE*. NEW YORK, USA: PENGUIN BOOKS
- ARISTOTELES (2007) RETHORIC. I R. T. CRAIG & H. L. MULLER (ED.) *THEORIZING COMMUNICATION: READING ACROSS TRADITIONS*. (s. 121-130). THOUSAND OAKS, CALIFORNIA: SAGE
- CLEMENTS, T. M. (2014) SHOCK AND AWE: THE EFFECTS OF DISINFORMATION IN MILITARY CONFRONTATION, *POLICY STUDIES*, 35:3, 211-220, DOI: 10.1080/01442872.2014.886679
- GUSTAFSSON, N. (2015) DIGITAL POLITIK, SOCIALA MEDIER, DELTAGANDE OCH ENGAGEMANG. *STATSVETENSKAPLIG TIDSKRIFT*. 118(2), 290-294. HÄMTAD FRÅN: [HTTP://LUDWIG.LUB.LU.SE/LOGIN?URL=HTTP://SEARCH.EBSCOHOST.COM/LOGIN.ASPX?DIRECT=TRUE&DB=POH&AN=117069748&SITE=EDS-LIVE&SCOPE=SITE](http://ludwig.lub.lu.se/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=POH&AN=117069748&site=eds-live&scope=site)
- HABERMAS, J. (1984). *BORGERLIG OFFENTLIGHET* (3). LUND: ARKIV.
- KIPPER, J. (2012). *A TWO-DIMENSIONALIST GUIDE TO CONCEPTUAL ANALYSIS*. BERLIN, DE GRUYTER, 2012
- LARSSON, L. (2010) INTERVJUER. I M. EKSTRÖM & L. LARSSON (RED.) *METODER I KOMMUNIKATIONSVETENSKAP* (s. 53-80). LUND, STUDENTLITTERATUR AB.
- MARSHALL, J. (2017) DISINFORMATION SOCIETY, COMMUNICATION AND COSMOPOLITAN DEMOCRACY. *COSMOPOLITAN CIVIL SOCIETIES: AN INTERDISCIPLINARY JOURNAL*. 9(2), 1-24. RETRIVED FROM: [HTTP://DX.DOI.ORG/10.5130/CCS.V9I2.5477](http://dx.doi.org/10.5130/ccs.v9i2.5477)
- MERKELSEN, H. (2007) MAGT OG MEDIER: EN INTRODUKTION. FREDERIKSBERG: SAMFUNDSLITTERATUR.

- NILSSON, Å. (2010) KVANTITATIV INNEHÅLLSANALYS. I M. EKSTRÖM & L. LARSSON (RED.) *METODER I KOMMUNIKATIONSVETENSKAP* (s. 119-147). LUND, STUDENTLITTERATUR AB.
- PLATON (2007) GORGIAS. I R. T. CRAIG & H. L. MULLER (ED.) *THEORIZING COMMUNICATION: READING ACROSS TRADITIONS*. (s. 107-119). THOUSAND OAKS, CALIFORNIA: SAGE
- RENNBERG, B. (2007) *RETORIKANALYS: EN INTRODUKTION*. LUND: STUDENTLITTERATUR AB
- ROSA, H. (2015) *SOCIAL ACCELERATION - A NEW THEORY OF MODERNITY*. NEW YORK : COLUMBIA UNIVERSITY PRESS
- SIMONS, G. (2018) FAKE NEWS: AS THE PROBLEM OR A SYMPTOM OF A DEEPER PROBLEM? UPPSALA UNIVERSITET, SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN, CENTRUM FÖR RYSSLANDSSTUDIER. RETRIVED FROM: [HTTP://UU.DIVA-POR-TAL.ORG/SMASH/RECORD.JSF?PID=DIVA2%3A1181745&DSWID= NEW](http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1181745&dswid=NEW)
- SJÖSTEDT, G. (1988). *DESINFORMATION, VILSELEDNING OCH NATIONELL SÄKERHET : EN PROBLEMBESKRIVNING*. STOCKHOLM: STYR. FÖR PSYKOLOGISKT FÖRSVAR
- SNOPE (2018) ABOUT US. HÄMTAD FRÅN: [HTTPS://WWW.SNOPE.COM/ABOUT-SNO-PES/](https://www.snopes.com/about-sno-pes/)
- VOSOUGHI, S., ROY, D., & ARAL, S. (2018). THE SPREAD OF TRUE AND FALSE NEWS ONLINE. *SCIENCE*, 359(6380), 1146-1151. HÄMTAD FRÅN: [HTTPS://SEARCH.PROQUEST.COM/DOCVIEW/2012127112](https://search.proquest.com/docview/2012127112)
- [ZANNETTOU, S.](#), [CAULFIELD, T.](#), [DE CRISTOFARO, E.](#), [SIRIVIANOS, M.](#), [STRINGHINI, G.](#), & BLACKBURN, J. (2018) DISINFORMATION WARFARE: UNDERSTANDING STATE-SPONSORED TROLLS ON TWITTER AND THEIR INFLUENCE ON THE WEB. CORNELL UNIVERSITY. HÄMTAD FRÅN: [HTTPS://ARXIV.ORG/ABS/1801.09288](https://arxiv.org/abs/1801.09288)

EMPIRISKT MATERIAL

- ADL-TABATABAI, S. (2016, 18 JUNI) CLINTON EMAIL: WE MUST DESTROY SYRIA FOR ISRAEL. *YOURNEWSWIRE*. HÄMTAD FRÅN: [HTTPS://ARCHIVE.LI/IXDFP](https://archive.li/IXDFP)
- BINGHAM, J. (2016, 9 MARS) LONDON 'MORE ISLAMIC' THAN MUSLIM WORLD – SCHOLAR. *THE TELEGRAPH*. HÄMTAD FRÅN: [HTTPS://WWW.TELE-GRAPH.CO.UK/NEWS/RELIGION/12189064/LONDON-MORE-ISLAMIC-THAN-MUSLIM-WORLD-SCHOLAR.HTML](https://www.telegraph.co.uk/news/religion/12189064/LONDON-MORE-ISLAMIC-THAN-MUSLIM-WORLD-SCHOLAR.HTML)

BNP NEWS (2010, 11 APRIL) ISLAMIC COLONIZATION OF BRITAIN CONTINUES: NHS RELAXES HYGIENE MEASURE TO ACCOMMODATE MUSLIM STAFF BUT BANS CRUCIFIX. *BNP*. HÄMTAD FRÅN:

[HTTPS://WEB.AR-
CHIVE.ORG/WEB/20100413221537/HTTP://BNP.ORG.UK/2010/04/ISLAMIC-
COLONISATION-OF-BRITAIN-CONTINUES-NHS-RELAXES-HYGIENE-MEASURE-
TO-ACCOMMODATE-MUSLIM-STAFF-BUT-BANS-CRUCIFIX/](https://web.archive.org/web/20100413221537/http://bnp.org.uk/2010/04/islamic-colonisation-of-britain-continues-nhs-relaxes-hygiene-measure-to-accommodate-muslim-staff-but-bans-crucifix/)

BOLLINGER, A. (2018, 27 APRIL) BILL MAKING IT LEGAL TO BAN GAYS & LESBIANS FROM ADOPTING PASSES IN OKLAHOMA. *LGBTQ NATION*. HÄMTAD FRÅN:

[HTTPS://WWW.LGBTQNATION.COM/2018/04/BILL-MAKING-LEGAL-BAN-GAYS-
LESBIANS-ADOPTING-PASSES-OKLAHOMA/](https://www.lgbtqnation.com/2018/04/bill-making-legal-ban-gays-lesbians-adopting-passes-oklahoma/)

CONSTITUTION (2018) ABOUT US. HÄMTAD FRÅN: [HTTPS://CONSTITUTION.COM/ABOUT-US/](https://constitution.com/about-us/)

DMITRY, B. (2018, 5 MARS) LONDON CLOSES 500 CHURCHES, OPENS 423 MOSQUES. *YOURNEWSWIRE*. HÄMTAD FRÅN: [HTTPS://YOURNEWS-
WIRE.COM/LONDON-CHURCHES-MOSQUES/](https://yournews-wire.com/london-churches-mosques/)

DOYLE, J. (2013, 30 OKTOBER) BRITISH COURTS ARE 'NO LONGER CHRISTIAN' SAYS TOP JUDGE TO REFLECT MODERN MULTICULTURAL SOCIETY. *DAILYMAIL* HÄMTAD FRÅN: [HTTP://WWW.DAILYMAIL.CO.UK/NEWS/ARTICLE-
2479391/CHRISTIAN-VALUES-SWAY-COURTS-SAYS-
JUDGE.HTML#IXZZ5EG66IJJ8](http://www.dailymail.co.uk/news/article-2479391/christian-values-sway-courts-says-judge.html#ixzz5EG66IjJ8)

EVON, D. (2018, 8 MARS) DID LONDON CLOSE 500 CHURCHES AND OPEN 423 NEW MOSQUES? *SNOPE*. HÄMTAD FRÅN: [HTTPS://WWW.SNOPE.COM/FACT-
CHECK/LONDON-CLOSES-500-CHURCHES-OPENS-423-NEW-MOSQUES/](https://www.snopes.com/fact-check/london-closes-500-churches-opens-423-new-mosques/)

FACTCHECK (2018) OUR MISSION. HÄMTAD FRÅN: [HTTPS://WWW.FACTCHECK.ORG/ABOUT/OUR-MISSION/
HTTPS://WWW.FACTCHECK.ORG/2018/04/MUSLIM-NURSES-NOT-EXEMPT-FROM-
HAND-WASHING/](https://www.factcheck.org/about/our-mission/)

HUSTON, W. T. (2018, 30 APRIL) LIBERALS AT THE UT AUSTIN WANT MASCULINITY DESIGNATED AS A MENTAL ILLNESS. *CONSTITUTION*. HÄMTAD FRÅN: [HTTPS://CONSTITUTION.COM/LIBERALS-AT-UT-AUSTIN-WANT-MASCULINITY-
DESIGNATED-AS-A-MENTAL-ILLNESS/#COMMENTS](https://constitution.com/liberals-at-ut-austin-want-masculinity-designated-as-a-mental-illness/#comments)

KASPRAK, A. (2018, 28 APRIL) DID A VIRGINIA NEWSPAPER RUN A KKK AD ON THE FRONT PAGE? *SNOPE*. HÄMTAD FRÅN:

[HTTPS://WWW.SNOPE.COM/FACT-CHECK/KKK-AD-FRONT-PAGE/](https://www.snopes.com/fact-check/kkk-ad-front-page/)

LACAPRIA, K. (2018, 16 APRIL) DID HILLARY CLINTON SAY 'WE MUST DESTROY SYRIA FOR ISRAEL' IN A LEAKED E-MAIL? *SNOPE*. HÄMTAD FRÅN:

[HTTPS://WWW.SNOPE.COM/FACT-CHECK/DID-CLINTON-SAY-SYRIA-ISRAEL-LEAKED-E-MAIL/](https://www.snopes.com/fact-check/did-clinton-say-syria-israel-leaked-e-mail/)

LACAPRIA, K. (2018, 30 APRIL) DID OKLAHOMA PASS A BILL MAKING IT LEGAL TO DENY LGBT ADOPTIONS? *SNOPE*. HÄMTAD FRÅN:

[HTTPS://WWW.SNOPE.COM/FACT-CHECK/OKLAHOMA-BILL-LGBT-ADOPTIONS/](https://www.snopes.com/fact-check/oklahoma-bill-lgbt-adoptions/)

MACGUILL, D. (2018, 1 MAJ) DO 'LIBERALS' AT THE UNIVERSITY OF TEXAS WANT TO DESIGNATE MASCULINITY A MENTAL ILLNESS? *SNOPE*. HÄMTAD FRÅN:

[HTTPS://WWW.SNOPE.COM/FACT-CHECK/UNIVERSITY-OF-TEXAS-MASCULINITY/](https://www.snopes.com/fact-check/university-of-texas-masculinity/)

MIKKELSON, D. (2014, 22 OKTOBER) MUSLIM NURSES DON'T HAVE TO WASH THEIR HANDS. *SNOPE*. HÄMTAD FRÅN: [HTTPS://WWW.SNOPE.COM/FACT-CHECK/SOAP-DUDS/](https://www.snopes.com/fact-check/soap-duds/)

PALMER, E. (2018, 27 APRIL) VIRGINIA NEWSPAPER RUNS KKK RECRUITMENT FLYER IN FULL ON FRONT PAGE. *NEWSWEEK*. HÄMTAD FRÅN:

[HTTP://WWW.NEWSWEEK.COM/VIRGINIA-NEWSPAPER-RUNS-KKK-RECRUITMENT-FLYER-FULL-ITS-FRONT-PAGE-904030](http://www.newsweek.com/virginia-newspaper-runs-kkk-recruitment-flyer-full-its-front-page-904030)

PJMEDIA (2018) ABOUT US. HÄMTAD FRÅN: [HTTPS://PJMEDIA.COM/ABOUT-US](https://pjmedia.com/about-us)

UTEXAS (2018) MASCULINUT. HÄMTAD FRÅN:

[HTTPS://CMHC.UTEXAS.EDU/VAV/VAV_MASCULINUT.HTML](https://cmhc.utexas.edu/vav/vav_masculinut.html)

BILDER

BILD 1. PLATONS GROTTLIKELSE. HÄMTAD FRÅN: [HTTPS://WWW.PO-ETER.SE/LAS+TEXT?TEXTID=2105467](https://www.po-eter.se/LAS+TEXT?TEXTID=2105467)